

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
д. е. н. Лоханова Н. О.
(підпис)
" ____ " _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Облік, аудит і оподаткування
підприємницької діяльності»
(назва освітньої програми)

на тему: «Теоретичні та практичні аспекти обліку й контролю на малих
підприємствах (на прикладі ТОВ «Світанок-Одеса»)»

Виконавець:

студентка ФМОІТ 2 курс 1 група

Баркар Світлана Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Сиротенко Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Баркар С. О. «Теоретичні та практичні аспекти обліку й контролю на малих підприємствах (на прикладі ТОВ «Світанок-Одеса»»).

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності». - Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти обліку й контролю на малих підприємствах.

Проаналізовано класифікацію підприємств за розміром, нормативно-правове забезпечення та розглянуто дискусійні питання обліку малих підприємств, а також практичний досвід ТОВ «Світанок-Одеса».

Запропоновано напрями удосконалення системи бухгалтерського обліку та контролю на малому підприємстві.

Ключові слова: мале підприємство, облік, контроль, фінансово-економічний аналіз, економіко-математичне моделювання.

ANNOTATION

Barkar S. «Theoretical and practical aspects of accounting and control in small enterprises (on the example of «Svitanok-Odesa» LLC).

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 071 «Accounting and Taxation» for the educational program «Accounting, auditing and taxation of business activities».

Odessa National Economics University. – Odesa, 2024.

The work deals with the theoretical aspects of accounting and control in small enterprises.

Author analysis the classification of enterprises by size, regulatory and legal support and considers controversial issues of accounting for small enterprises, as well as the practical experience of «Svitanok-Odesa» LLC.

Author offers the directions for improving the accounting and control system at the small enterprise.

Keywords: small enterprise, accounting, control, financial and economic analysis, economic and mathematical modeling.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	6
1.1. Особливості організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах	6
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку на малих підприємствах в Україні	11
1.3. Дискусійні питання обліку на малих підприємствах.....	15
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СВІТАНОК-ОДЕСА»)	19
2.1 Загальна характеристика діяльності ТОВ «Світанок-Одеса».....	19
2.2 Особливості обліку в ТОВ «Світанок-Одеса».....	21
2.3 Напрями удосконалення системи обліку в ТОВ «Світанок-Одеса»	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ...	39
3.1 Аналіз діяльності ТОВ «Світанок-Одеса».....	39
3.2 Контроль на підприємстві та напрями його удосконалення.....	46
3.3 Економіко-математичне моделювання діяльності малого підприємства.....	50
ВИСНОВКИ	55
Список використаних джерел	59
Додатки	68

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних економічних умовах малі підприємства відіграють ключову роль для економіки, створюючи робочі місця та сприяючи зростанню ВВП. Малі підприємства гнучкі, що дозволяє їм більш оперативно реагувати на зміни ринкових умов і пристосовуватися до потреб споживачів. Водночас такі компанії стикаються з низкою проблем, зокрема з обмеженими фінансовими й кадровими ресурсами, що ускладнює процес якісного ведення обліку та забезпечення дієвого внутрішнього контролю.

Облік і контроль на малих підприємствах є важливими елементами системи управління, які дозволяють забезпечити достовірність і прозорість фінансової інформації, що є необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень. Враховуючи обмежені можливості малого бізнесу, організація облікових процесів потребує особливих підходів. Малі підприємства мають можливість використовувати спрощені форми обліку, що знижує адміністративне навантаження, проте водночас створює ризики для точності та своєчасності інформації. Крім того, контрольні процедури на таких підприємствах часто є недостатньо розвиненими, що може негативно позначитися на фінансовій стабільності підприємства.

Важливість вивчення теоретичних та практичних аспектів обліку й контролю на малих підприємствах зумовлена необхідністю розробки адаптованих методів обліку, що враховують специфіку діяльності та обмежені ресурси таких компаній. Це є особливо важливим для забезпечення відповідності вимогам законодавства, оптимізації фінансових процесів і підвищення конкурентоспроможності малого бізнесу.

У сфері обліку та контролю проводилося багато досліджень відомими вченими та експертами. У цій царині працювали: Васильєва В.Г.[2], Гаркуша С.А.[4], Дроздова О.Г.[11], Мелень О.В.[20], Меліхова Т.О.[21], Подольська І.С.[28], а також іноземні вчені: Itang A. E. [56], Putra Y. M. [57], Tojimatov A.A. [58] зробили вагомий внесок у дослідження даної теми.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних і практичних особливостей обліку й контролю на малих підприємствах, розробка рекомендацій спрямованих на вдосконалення облікових та контрольних процедур з урахуванням специфіки малого бізнесу. У процесі дослідження розглянуто сучасні підходи до організації обліку й контролю, нормативно-правові вимоги, а також практичні аспекти використання автоматизованих систем обліку на малих підприємствах.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі завдання:

- розглянути теоретичні засади бухгалтерського обліку й контролю на малих підприємствах, визначити їхню роль і значення для управлінської діяльності;
- вивчити чинну нормативно-правову базу, що регулює бухгалтерський облік на малих підприємствах в Україні, та оцінити її вплив на організацію облікових процесів;
- дослідити сучасні методи і підходи до обліку й контролю, зокрема можливості застосування спрощених форм обліку та систем внутрішнього контролю;
- проаналізувати особливості автоматизації облікових процесів на малих підприємствах і визначити ефективність використання сучасного програмного забезпечення;
- виявити основні проблеми та ризики, з якими стикаються малі підприємства в організації обліку й контролю, та розробити рекомендації щодо їх покращення;
- використати економіко-математичну модель для дослідження впливу факторів на рентабельність продажів у ТОВ «Світанок-Одеса».

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження в роботі є процес обліку й контролю на малих підприємствах. Предметом дослідження є система бухгалтерського обліку і контролю у ТОВ «Світанок-Одеса».

Методи дослідження. Для дослідження класифікації підприємств за розміром використано методи аналізу і синтезу. За допомогою аналізу та узагальнення літературних джерел було виявлено дискусійні питання з обліку та контролю на малих підприємствах та розглянуто рекомендації. Під час дослідження фінансового

стану та ефективності діяльності ТОВ «Світанок-Одеса» застосовано метод аналізу статистичних даних та фінансово-економічних показників підприємства.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження є чинні нормативно-правові акти, публікації з обліку й контролю на малих підприємствах, Інтернет ресурси, первинні документи, реєстри, звітність ТОВ «Світанок-Одеса».

Публікації та апробація досліджень. За результатами даного дослідження опубліковано роботу: Баркар С. О. Роль та перспективи використання інформаційних технологій в обліку торговельного підприємства. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених, 10 листопада 2023 р. К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. С. 70-71.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Особливості організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах

Суб'єкти малого підприємництва (далі – СМП) мають важливе значення для економіки, формуючи більшу частину зайнятості населення та підтримуючи значну частину ВВП України. Однак, їхній бухгалтерський облік має власні особливості, які є ключовими для розуміння їхнього управлінського й фінансового механізмів.

У Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» СМП визначаються як фізичні або юридичні особи із середньою чисельністю працівників за звітний період (календарний рік) не більше 50 осіб та річним доходом від будь-якої діяльності, що не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, розрахованим за середньорічним курсом НБУ [37].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства класифікуються за розміром на великі, середні, малі та мікропідприємства. Критерії для класифікації підприємств визначаються на основі трьох ключових показників: балансової вартості активів на кінець звітного року; чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за такий рік; середньої кількості працівників за відповідний період.

Класифікація за розміром здійснюється відповідно до таких критеріїв (табл.1.1):

Таблиця 1.1

Класифікація підприємств за розміром

Показник	Мікро підприємство	Мале підприємство	Середнє підприємство	Велике підприємство
1	2	3	4	5
Балансова вартість активів	До 350 тисяч євро	До 4 мільйонів євро	До 20 мільйонів євро	Понад 20 мільйонів євро

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	До 700 тисяч євро	До 8 мільйонів євро	До 40 мільйонів євро	Понад 40 мільйонів євро
Середня кількість працівників	До 10 осіб	До 50 осіб	До 250 осіб	Понад 250 осіб

Джерело: складено автором на підставі [30].

Отже, мале підприємство – це суб’єкт господарювання, який відповідно до чинного законодавства України має певні обмеження за розміром активів, кількістю працівників та доходами. Для включення до категорії, підприємство повинно відповідати хоча б двом критеріям з трьох.

Організація обліку на МП ґрунтується на ключових особливостях, зумовлених їхніми розмірами, обмеженими ресурсами та специфікою законодавчого регулювання. Облік спрямований на забезпечення інформаційної ефективності та економії, що дозволяє таким підприємствам зосередитися на основній діяльності.

До основних особливостей організації обліку на МП в сучасних умовах можна віднести можливість:

- перебування на спрощеній системі оподаткування;
- здійснення обліку за спрощеною процедурою ведення;
- подачі до контролюючих органів фінансових звітів за спрощеним форматом [9].

Малі підприємства часто використовують спрощену систему оподаткування, що передбачає фіксовану ставку податку або єдиний податок залежно від групи платника. Це суттєво полегшує процес розрахунків і звітності перед державними органами, а також зменшує кількість податкових зобов'язань таких підприємств.

Система оподаткування виступає одним із найвагоміших факторів впливу на організацію обліку в малому бізнесі. Податковим кодексом України передбачено два основні варіанти оподаткування для МП. Перший варіант – це загальна система оподаткування, що застосовується автоматично до підприємств, які не подали заяву на перехід до спрощеної системи. При цьому підприємства сплачують податок на

прибуток за ставкою 18%, єдиний соціальний внесок у розмірі 22% та військовий збір, що становить 1,5%.

Другий варіант – спрощена система оподаткування, що була впроваджена для стимулювання розвитку малого бізнесу. Вона представляє собою своєрідний механізм справляння податків і зборів, який ґрунтується на заміні сплати окремих податків єдиним податком. При цьому ведеться спрощений облік та звітність згідно з вимогами, що визначено в Податковому кодексі України [26].

Обрана система оподаткування – основний фактор, що впливає на побудову обліку в малому підприємстві (Рис. 1.1) [18].

Рис. 1.1. Переваги й недоліки чинних систем оподаткування

Джерело: складено автором на підставі [9].

Обираючи між спрощеною та загальною системою оподаткування, підприємство має зважати на обсяги своєї діяльності, можливості розвитку, доступність ресурсів для ведення обліку та специфіку галузі. Спрощена система підходить для МП з обмеженим доходом і кількістю працівників, тоді як загальна

система є кращою для підприємств, які хочуть масштабуватися та працювати в будь-якій сфері діяльності без обмежень.

Малі підприємства мають право вести облік як за журнально-ордерною формою обліку, так і за спрощеною системою, що значно зменшує обсяг облікових операцій і знижує навантаження на адміністративний апарат та дозволяє зберігати ресурси, спрямовуючи їх на інші аспекти діяльності. Отже, юридичні особи – СМП мають можливість обрати одну з перелічених форм бухгалтерського обліку наведених в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Форми ведення обліку суб'єктами малого підприємництва

Варіант обліку	Характеристика
1	2
1. Журнальна чи журнально-ордерна форма	Передбачає ведення записів у журналах та відповідних відомостях на основі первинних документів, які надходять до бухгалтерії.
2. Проста форма ведення обліку	Призначена для малих підприємств із незначною кількістю господарських операцій із застосуванням елементу методу - подвійний запис.
3. Спрощена форма ведення обліку	Використання спеціалізованих регістрів відповідно до нормативних документів: - за наказом МФУ № 422 (з використанням подвійного запису). - за наказом МФУ № 720 (без використання методу подвійного запису).
4. Автоматизована форма обліку	Використання спеціалізованого програмного забезпечення для формування регістрів обліку.

Джерело: складено автором

Журнальна або журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку передбачає організацію записів у журналах і супровідних відомостях на основі первинної документації, яка надходить до бухгалтерії. Ці записи можуть здійснюватися одразу після отримання документів або підсумковим методом за місяць. Така форма найчастіше обирається суб'єктами малого підприємництва, які мають складні виробничі процеси з високими матеріальними витратами, що супроводжуються значним обсягом господарських операцій та розрахунків, наприклад, таку форму обліку доцільно застосовувати сфері сільського господарства.

Проста форма обліку підходить для підприємств із невеликим обсягом діяльності та мінімальним документообігом. Вона найчастіше використовується на

підприємствах сфери обслуговування. Незважаючи на спрощення, відображення операцій все одно здійснюється методом подвійного запису, що забезпечує необхідну точність і систематизацію.

Спрощена форма обліку застосовується у випадках, коли проста форма не відповідає потребам підприємства або за власним рішенням суб'єкта малого бізнесу. Вона дозволяє вести облік господарських операцій як із використанням методу подвійного запису, так і без нього, залежно від особливостей діяльності.

Автоматизована форма обліку підходить для підприємств, які мають доступ до спеціалізованих програмних продуктів. Застосування даної форми обліку дозволяє зменшити кількість ручної роботи, мінімізувати ймовірність помилок і забезпечити швидке формування звітності. Такий підхід рекомендований для підприємств із великим обсягом даних або тих, що прагнуть інтегрувати бухгалтерію з іншими бізнес-процесами, наприклад, управлінням запасами чи плануванням.

Загалом, підприємство повинно оцінювати свої потреби, масштаби діяльності та фінансові можливості перед вибором форми обліку. Важливо також враховувати перспективи зростання бізнесу, адже складність обліку може збільшуватися зі збільшенням обсягів діяльності.

Відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», МП мають можливість подавати фінансову звітність у скороченому форматі. Для малих підприємств – це Баланс (уніфікована форма № 1-м) та Звіт про фінансові результати (уніфікована форма № 2-м), а для мікропідприємств - Баланс (уніфікована форма № 1-мс) та Звіт про фінансові результати (уніфікована форма № 2-мс). Спрощена форма балансу містить обмежену кількість статей та показує стан активів, зобов'язань та власного капіталу на звітну дату. Спрощена форма Звіту про фінансові результати розкриває інформацію про доходи, витрати та чистий фінансовий результат підприємства за відповідний звітний період.

Вимоги щодо звітності для підприємств малого бізнесу менш суворі порівняно з великими компаніями. Законодавство дозволяє малим підприємствам подавати звітність у скороченому форматі, що передбачає менш детальну форму фінансової звітності.

Завдяки спрощеній формі звітності, малі підприємства можуть зосередитися на управлінні своїми фінансовими потоками, а не на складанні складних облікових документів. Це також спрощує процес взаємодії з податковими органами, яким підприємство зобов'язане подавати фінансову звітність. Доступність і зручність у складанні звітності значно підвищують конкурентоспроможність малих підприємств, оскільки вони можуть більше часу й ресурсів приділяти розвитку основної діяльності, зменшуючи витрати на адміністративні процеси.

Щодо організації облікового процесу, на МП він складається з кількох послідовних етапів. Спочатку відбувається збір та обробка первинної інформації з подальшою реєстрацією даних у первинних облікових документах. Другим кроком є узагальнення наявних господарських операцій на синтетичних та аналітичних рахунках обліку з використанням методу подвійного запису, якщо підприємство використовує саме таку форму організації обліку. Далі здійснюється занесення господарських операцій до аналітичних та синтетичних регістрів бухгалтерського обліку. Завершальним етапом виступає формування звітності за результатами звітного періоду.

Загалом, облік на МП в Україні спрямований на забезпечення максимальної ефективності з мінімальними витратами, що дозволяє їм зберігати стійкість до змін у ринкових умовах. Такі суб'єкти, на відміну від великих підприємств, менш обтяжені показниками, що розкриваються в звітності та можуть застосовувати більш прості підходи до ведення обліку. Це дозволяє зосередитися на основних аспектах діяльності, таких як забезпечення сталого доходу та мінімізація витрат.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку на малих підприємствах в Україні

Оскільки, діяльність МП, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування, часто обмежена певними видами діяльності, є доцільним визначити основні документи, якими така діяльність регламентується. Розглянемо основні

нормативно-правові акти, що регулюють діяльність малого підприємництва в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність малого підприємництва

№ з/п	Назва документа	Область застосування
1	2	3
1	Господарський кодекс України [6]	Визначає основи здійснення підприємницької діяльності, регламентує права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання, зокрема малого підприємництва
2	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [38]	Встановлює загальні правові, економічні та організаційні основи державної підтримки розвитку малого і середнього бізнесу
3	Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [37]	Закріплює механізми реалізації політики держави задля підтримки малого підприємництва через спеціальні програми
4	Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців та громадських формувань» [32]	Регламентує процедуру реєстрації та обліку СМП
5	Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [33]	Визначає порядок отримання дозвільних документів, необхідних для здійснення господарської діяльності.
6	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [31]	Законодавчий акт, що регулює ведення обліку та подання СМП фінансової звітності.
7	Податковий кодекс України [27]	Встановлює загальні правила оподаткування доходів та перелік інших обов'язкових платежів, що стосуються діяльності малого підприємництва, а також відповідальність за порушення законодавства щодо податків та зборів

Джерело: узагальнено автором на підставі [6,27,31,32,33,37,38]

Облік і контроль є ключовими функцій управління на підприємстві, зокрема на малих підприємствах, які є основою економічної структури України. Важливість розуміння специфіки нормативно-правового регулювання обліку та контролю для малих підприємств зумовлена не лише їх великою кількістю, але й впливом на економічну стабільність та розвиток країни в цілому. Законодавча база, що регулює

ці процеси, покликана забезпечувати ефективне управління ресурсами підприємства та достовірність даних у фінансовій звітності.

Визначимо основні нормативно-правові документи, що регулюють облік на підприємствах малого бізнесу (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4

Нормативно-правові акти, що регулюють облік на малих підприємствах

№ з/п	Назва документа	Область застосування
1	2	3
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [31]	Законодавчий документ, що регулює ведення у суб'єктами малого підприємництва обліку та подання фінансової звітності.
2	Податковий кодекс України [27]	Визначає порядок податкового обліку, обчислення та сплати податків для суб'єктів малого підприємництва, включаючи спеціальні режими оподаткування, а також відповідальність за порушення законодавства щодо податків та зборів
3	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) [35]	Регулюють порядок ведення обліку і складання звітності для малих підприємств.
4	Наказ Міністерства фінансів України про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку [36]	Встановлює спрощену систему обліку, адаптовану до потреб малих підприємств, з метою полегшення ведення обліку та подальшого складання різних форм звітності.

Джерело: узагальнено автором на підставі [27,31,35,36]

Нормативно-правове регулювання обліку й контролю на МП в Україні, адаптовано до особливостей малого бізнесу. Основним документом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що висвітлює особливості ведення обліку та складання фінансової звітності. Закон зобов'язує підприємства, зокрема й малі, вести облік згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, задля забезпечення прозорості та достовірності даних.

Податковий кодекс України також є важливим нормативним документом, що узагальнює питання оподаткування і тісно пов'язаний з обліковою системою. Враховуючи специфіку діяльності малих підприємств, для них передбачена спрощена система оподаткування.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), затверджені Міністерством фінансів України, розроблені під потреби українських підприємств і забезпечують зрозумілий та доступний механізм ведення обліку для малих підприємств. Зокрема, стандарти дають рекомендації щодо відображення активів, зобов'язань, капіталу, доходів й витрат, що дозволяє суб'єктам господарювання забезпечити точність фінансової інформації і звітності, необхідної для прийняття оперативних управлінських рішень.

Малі підприємства, що використовують національні стандарти, також мають можливість застосовувати спрощену форму обліку та використовувати спрощений план рахунків, що регулюється спеціальними наказами Міністерства фінансів України. Малі підприємства, що застосовують спрощену систему обліку, звітують за скороченою формою фінансової звітності, яка включає Баланс та Звіт про фінансові результати.

Важливо також зазначити, що постійні зміни в законодавстві створюють певні виклики для малих підприємств, яким необхідно постійно адаптуватися до нових вимог. Незважаючи на це, національне законодавство поступово вдосконалюється з урахуванням сучасних вимог та реалій бізнес-середовища. Зміни спрямовані на те, щоб зробити систему обліку більш адаптованою до потреб малого бізнесу, який відіграє провідну роль у структурі економіки. Поступове спрощення вимог до обліку, розробка окремих стандартів та спрощення звітності полегшують управління на малих підприємств, що створює сприятливі умови для їх розвитку, зростання та стабільності.

Удосконалення законодавства у сфері обліку на малих підприємствах також підтримується розвитком цифрових технологій, які дозволяють спростити документообіг та звітність. На сьогодні дедалі більше підприємств використовують електронні форми обліку та подачі звітності, що полегшує виконання вимог національних стандартів, скорочує витрати часу і зменшує ймовірність помилок у звітності. Впровадження електронних засобів обліку також сприяє підвищенню прозорості ведення бізнесу, адже створює можливість для більш надійного зберігання та передачі фінансової інформації. Це особливо важливо для

підприємств, які прагнуть покращити свою кредитоспроможність або залучити інвесторів.

Водночас, для малих підприємств важливо забезпечити достатню підготовку спеціалістів у сфері обліку та контролю. Професійна підготовка облікового персоналу, який може швидко та якісно реагувати на зміни в законодавстві є важливим чинником забезпечення ефективної роботи облікової системи. Державна політика, що сприяє проведенню навчальних програм, а також підтримка професійних організацій, дозволяє малим підприємствам легше адаптуватися до нових вимог.

Отже, нормативно-правове регулювання обліку та контролю на малих підприємствах в Україні є складовою політики країни, спрямованої на створення сприятливих умов для подальшого розвитку малого бізнесу. Хоча ще залишаються деякі виклики, особливо у сфері частих змін законодавства, впровадження спрощених стандартів обліку та підтримка цифрових технологій дають змогу підприємствам ефективніше вести облік і зосереджувати ресурси на своєму розвитку.

1.3. Дискусійні питання обліку на малих підприємствах

Проблемні питання в обліку малих підприємств залишаються однією з актуальних тем для дослідження в Україні. Незважаючи на значні зусилля держави, спрямовані на спрощення облікових процедур для малого бізнесу, численні виклики все ще ускладнюють ведення обліку на таких підприємствах. Серед основних проблем можна виділити часті зміни в законодавстві, недостатню прозорість облікових стандартів та низький рівень автоматизації облікових процесів.

На думку Ратинського В.В. одна з проблем організації обліку пов'язана з вибором того, хто буде вести облік на малому підприємстві [38]. Законодавство надає малим підприємствам гнучкість у виборі способів організації обліку, дозволяючи залучати штатних бухгалтерів, використовувати послуги

аутсорсингових компаній або навіть передавати ці обов'язки керівнику підприємства. Такий підхід спрямований на зменшення адміністративного навантаження на бізнес.

Однак у практичній площині організація обліку для малих підприємств залишається проблемним питанням. Це пов'язано з кадровим дефіцитом, високими витратами на професійні послуги, низьким рівнем автоматизації облікових процесів та частими змінами законодавства. Усі ці фактори створюють ризики для підприємств, особливо в умовах сучасних викликів, таких як економічна криза чи воєнний стан.

Часто невеликі підприємства не мають можливості утримувати висококваліфікованих бухгалтерів через обмежені фінансові ресурси, що спричиняє недотримання встановлених стандартів або навіть до штрафів за некоректно складену звітність. Брак кадрів, які здатні швидко адаптуватися до змін у законодавстві та ефективно застосовувати облікові стандарти на практиці, створює значні труднощі у роботі малих підприємств. Нерідко власникам малого бізнесу доводиться самостійно займатися обліковими питаннями. Проте, в цьому є як свої переваги, так і недоліки. Перевагою є економія фінансових витрат підприємства, оскільки немає необхідності в додаткових фахівцях з обліку. Проте недоліком є недостатня обізнаність керівництва щодо важливості обліку для управлінських рішень може призвести до неефективного управління майном та ресурсами підприємства.

Маліков В. В., Плекан М. В. та Йолтуховська О. Ю. виділяють однією з найважливіших проблем в обліку підприємств малого бізнесу часті зміни у законодавстві, які створюють додаткове навантаження для малих підприємств, оскільки їм необхідно регулярно адаптуватися до нових вимог і регламентів [17]. Науковці приділяють особливу увагу скасуванню спеціального режиму оподаткування єдиним податком за ставкою 2%. Цей режим було запроваджено на початку війни як тимчасовий захід для підтримки бізнесу. Він дозволяв малим підприємствам сплачувати 2% від обороту замість стандартного 5% для третьої групи платників єдиного податку. Спрощений підхід мав на меті полегшити

фінансове навантаження на підприємства в умовах кризи та сприяти їх виживанню. З 1 серпня 2023 року цей спеціальний режим було скасовано. Платники податків, які використовували цей режим, були змушені перейти на стандартну систему оподаткування. Для малого бізнесу найбільш важливою подією 2023 року є скасування мораторію на документальні планові та позапланові перевірки, який було введено в 2022 році через оголошений в країні воєнний стан. Це зобов'язало бізнес готуватися до податкових перевірок.

Мурашко І. С. вважає, що недостатній рівень автоматизації облікових процесів ускладнює ефективну організацію бухгалтерського обліку на малих підприємствах [22]. Головною проблемою є брак фінансових ресурсів для придбання та підтримки належного програмного забезпечення.

Через нестачу коштів виникають похідні проблеми – неможливість врахування особливостей діяльності конкретного підприємства при використанні стандартної конфігурації програмного забезпечення, а доопрацювання базової версії потребує додаткових витрат.

Суттєвою проблемою є необхідність навчання працівників роботі з програмним забезпеченням, що потребує як фінансових витрат, так і витрат часу. При цьому економія на навчанні може призвести до помилок в обліку та погіршення роботи програми.

Окремою проблемою є налаштування обміну інформацією між бухгалтерською програмою та іншими програмами для автоматизації бізнес-процесів, зокрема програмами подання електронної податкової звітності та клієнт-банком.

Хоча сучасні програмні продукти (BAS Бухгалтерія, М.Е.Дос, Парус, Дебет Плюс) можуть вирішувати більшість технічних проблем, однак проблема нестачі фінансових ресурсів – залишається актуальною для малих підприємств.

Таким чином, проблеми обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні мають комплексний характер, включають як законодавчі, так і організаційні аспекти та потребують системного підходу до їх вирішення. Недостатня стабільність нормативно-правової бази, складність облікових процедур, низький рівень

автоматизації та дефіцит кваліфікованих кадрів – усі ці фактори обмежують можливості малого бізнесу для ефективного управління фінансами та забезпечення прозорості своєї діяльності. Необхідно вдосконалювати нормативно-правове забезпечення, розробляти методичні рекомендації з урахуванням специфіки малого бізнесу, сприяти підвищенню кваліфікації облікового персоналу та впровадженню сучасних інформаційних технологій. Тільки всебічний підхід до вирішення наявних проблем дозволить підвищити якість бухгалтерського обліку на малих підприємствах та забезпечити їх сталий розвиток.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СВІТАНОК-ОДЕСА»)

2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ «Світанок-Одеса»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Світанок-Одеса» (далі – ТОВ «Світанок-Одеса»), зареєстроване 14 травня 2021 року за юридичною адресою: Україна, 65005, Одеська обл., м. Одеса, вул. Михайлівська, будинок 8/10, квартира 1Н.

Код ЄДРПОУ – 44172081.

Форма власності ТОВ «Світанок-Одеса» – недержавна (Додаток А).

Директором організації згідно з наказом № 5 від 01.09.2021 року є Узскій Ігор Володимирович (Додаток Б).

Статутний капітал сформовано в розмірі 30 000,00 грн.

Засновником та кінцевим бенефіціаром ТОВ «Світанок-Одеса» відповідно до установчих документів є (Додаток А, Н):

- Узскій Ігор Володимирович із внеском в статутний капітал 30 000,00 грн, що складає 100%.

ТОВ «Світанок-Одеса» є юридичною особою, діє на основі Статуту Товариства згідно чинного законодавства України.

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку в процесі господарської діяльності по виконанню робіт, виробництву продукції, наданню послуг, а також при здійсненні іншої не забороненої законодавством України діяльності, в тому числі зовнішньоекономічної.

Основним видом діяльності ТОВ «Світанок-Одеса» є:

46.12 Діяльність посередників у торгівлі паливом, рудами, металами та промисловими хімічними речовинами.

Згідно зі статутом Товариство займається й іншими видами діяльності (Додаток А), а саме:

- 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами;

- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;

- 47.30 Роздрібна торгівля паливом.

Діяльність ТОВ «Світанок-Одеса» спрямована на транспортування пального з портів Ізмаїл та Рені до кінцевого споживача. Оскільки, підприємство має ліцензію на оптову торгівлю паливом, за відсутності місць оптової торгівлі, то склади чи ємності для зберігання пального відсутні і товар реалізується безпосередньо з пересувного акцизного складу (Додаток Ж).

Підприємство є платником таких податків та зборів:

- податку на прибуток;
- податку на додану вартість;
- акцизного податку;
- податку на доходи фізичних осіб;
- військового збору;
- єдиного соціального внеску.

ТОВ «Світанок-Одеса» має статус платника ПДВ та платника акцизного податку, а отже щомісяця протягом 20 календарних днів, які настають за останнім календарним днем звітного місяця подає до контролюючих органів декларацію з акцизного податку та податкову декларацію з ПДВ (Додаток М.4, М.5).

Загальна структура ТОВ «Світанок-Одеса» представлена на рис 2.1.

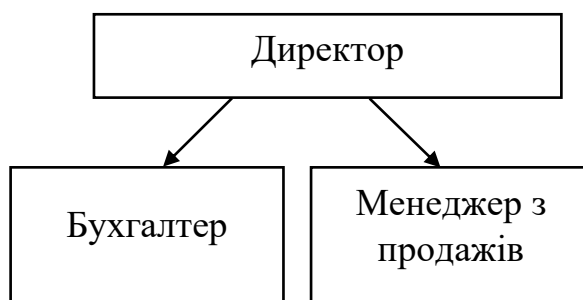

Рис. 2.1. Структура ТОВ «Світанок-Одеса»

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Отже, можемо сказати, що дана організаційна структура є доволі простою, але дає змогу ефективно керувати підприємством. Кожна з ланок організаційної структури має свої обов'язки:

1. Директор – керує підприємством, визначає стратегію розвитку підприємства, укладає договори з контрагентами, здійснює контроль за виконанням завдань і цілей підприємства.

2. Бухгалтер – відповідає за фінансову діяльність підприємства, ведення бухгалтерського обліку, складання та подання у визначені терміни звітності, забезпечення дотримання законодавства в сфері обліку та оподаткування.

3. Менеджер з продажів – основні обов'язки зосереджені на управлінні комерційною діяльністю підприємства, пошуку нових клієнтів та координації продажів.

2.2. Особливості обліку в ТОВ «Світанок-Одеса»

Бухгалтерський облік у ТОВ «Світанок-Одеса», здійснюється бухгалтером, який наймається керівником підприємства і несе повну відповідальність за ведення обліку. У ТОВ «Світанок-Одеса» автоматизована форма ведення бухгалтерського обліку, з використанням програмного забезпечення «BAS Бухгалтерія». Потім за даними програми формується Баланс (форма № 1-м) та Звіт про фінансові результати (форма № 2-м).

На підприємстві затверджено Наказ про облікову політику підприємства, облік здійснюється відповідно до положень, прописаних в даному документі (Додаток В).

Для ведення обліку у ТОВ «Світанок-Одеса» використовують Робочий план рахунків.

Товариство має зареєстровані поточні рахунки в декількох банках в національній валюті, зокрема в АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «ОТП БАНК». ТОВ «Світанок-Одеса» є користувачем системи «Клієнт-Банк», що дає змогу

відслідковувати залишок коштів на рахунку, оперативно отримувати виписки щодо руху коштів на рахунку. Виписка банку – документ, в якому зазначається вхідний залишок на рахунку, дата операції, номер документа, сума, реквізити кореспондента і призначення платежу (Додаток Г). Надходження та перерахування коштів з поточного рахунку здійснюється на підставі таких розрахунково-платіжних документів як: рахунок на оплату, платіжне доручення.

Наведемо основні господарські операції з руху грошових коштів на поточному рахунку підприємства в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Журнал господарських операцій щодо руху коштів на поточному рахунку в банку у
ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
2	Сплачено постачальнику ТОВ «ОККО ЕКСПРЕС» за дизельне паливо	631	311
3	Сплачено постачальнику ТОВ «Норд Петрол» за послуги перевезення	631	311
4	Сплачено постачальнику ТОВ «Офіс-Майстер» за канцелярські товари	631	311
5	Отримано кошти на поточний рахунок від покупця за дизельне паливо	311	361
6	Виплачено заробітну плату та аванси згідно відомості за вересень 2024 року	661	311
7	Сплачено ЄСВ (22%) з заробітної плати до Пенсійного фонду	651	311
8	Сплачено ПДФО (18%) з заробітної плати	6411	311
9	Сплачено військовий збір (1,5%) з заробітної плати	642	311

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Отже, аналіз обліку грошових коштів показав, що всі кошти Товариства зосереджені на 311 рахунку «Рахунки в банках в національній валюті». На підприємстві відсутня каса, тому використовуються виключно безготівкові розрахунки з постачальниками за товари й послуги, з покупцями, а також для розрахунків за заробітною платою з працівниками.

На підприємстві облік необоротних активів ведеться згідно з вимогами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

Аналітичний облік основних засобів у ТОВ «Світанок-Одеса» ведеться за типовою формою документів з обліку основних засобів. Серед них є: акт приймання-передачі основних засобів, інвентарна картка обліку основних засобів, акт на списання основних засобів, картка руху основних засобів та розрахунок амортизації основних засобів.

Облік основних засобів здійснюється пооб'єктно. Недотримання встановлених правил щодо ведення обліку необоротних активів може ускладнити обробку бухгалтерією документів та перешкодити своєчасному, повному, достовірному, чесному та точному отриманню інформації щодо наявності та руху основних засобів.

При покупці основних засобів, продавець виписує видаткову накладну – документ, що підтверджує факт передачі даного об'єкту покупцеві та містить в собі важливу інформацію для бухгалтерського обліку, таку як: назву об'єкта, його вартість, місце постачання та дату здійснення операції (Додаток Д).

Згідно з Податковим кодексом України покупець – платник ПДВ має право на відшкодування податкового кредиту. Саме ця інформація має відображення в Податковій накладній (Додаток Е).

Надходження основних засобів підприємство оформляє Актом приймання-передачі основних засобів. Кожен об'єкт основних засобів зараховується до складу ОЗ за відповідним актом. Розглянемо основні господарські операції з руху основних засобів у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Журнал господарських операцій з основними засобами ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Придбано ноутбук	152	631
2	Відображено податковий кредит	641	631
3	Введено ноутбук в експлуатацію	104	152
4	Нараховано амортизацію ноутбука	92	131

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

При купівлі основних засобів підприємство відображає витрати на придбання на субрахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Після вводу об'єкта в експлуатацію, використовується рахунок 10 «Основні засоби».

Облік основних засобів ведеться із застосуванням наступних субрахунків:

- 103 «Будинки та споруди»;
- 104 «Машини та обладнання»;
- 106 «Інструменти, прилади та інвентар»;
- 109 «Інші основні засоби».

Усі зміни, пов'язані з операціями з основними засобами, реєструються в інвентарній картці. Інформація щодо якісних та кількісних характеристик основних засобів (назву підприємства, місце знаходження ОЗ, рахунок для ОЗ, первісну вартість, суму нарахованого зносу, дату введення ОЗ в експлуатацію, тощо) знаходить відображення в Інвентарній картці обліку основних засобів. Записи в даній картці роблять на підставі акту прийому-передачі на внутрішнє переміщення основних засобів, а також іншої технічної документації.

Основним шляхом надходження необоротних активів на підприємство є їх придбання у постачальників або через посередників за грошові кошти (власні або залучені). У випадку, коли необоротний актив вже не є придатним до використання, через закінчення терміну його служби або технічну несправність, при якій ремонт є недоцільним, підприємство приймає рішення про його списання.

У разі списання основного засобу заповнюють акт на списання основних засобів та роблять відповідні бухгалтерські записи табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Журнал господарських операцій з основними засобами ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Списано амортизацію ноутбуку	131	104
2	Списано залишкову вартість ноутбуку	976	104

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Амортизація основних засобів у ТОВ «Світанок-Одеса» нараховується прямолінійним методом. Даний метод амортизації передбачає рівномірне списання зносу протягом періоду корисного використання основного засобу.

На підприємстві, основним видом діяльності якого є діяльність посередників у сфері оптової торгівлі паливом, до товарів відносяться паливно-мастильні матеріали, а саме дизельне паливо, бензин та бітум.

Надходження товарів здійснюється на підставі видаткової накладної від постачальника. Також обов'язковим є складання товарно-транспортної накладної (ТТН) (Додаток И. 1, И. 2).

ТТН – це первинний документ, який супроводжує доставку палива від постачальника до підприємства. У ньому вказується інформація про тип палива, кількість, дату відвантаження, постачальника, одержувача, транспортні засоби, за допомогою яких здійснюється перевезення, інформація про водія, адреси завантаження та розвантаження, а також габарити транспортних засобів. ТТН підтверджує факт транспортування товару і є базовим документом для подальшого обліку.

Оскільки, паливо є підакцизним товаром, то продавець повинен обов'язково разом з первинними документами зареєструвати акцизну накладну. Так, як ТОВ «Світанок-Одеса» є посередником, то постачальник повинен зареєструвати акцизну накладну у двох примірниках не пізніше дня реалізації пального (Додаток И. 3).

Основними реквізитами акцизної накладної є:

- номер акцизної накладної – унікальний порядковий номер, який присвоюється документу для ідентифікації.
- Дата складання – день, коли було створено акцизну накладну.
- Інформація про продавця та покупця – повна назва та податковий номер.
- Інформація про пересувний акцизний склад з якого та на який реалізується паливо – зазначається номер державної реєстрації, загальна місткість ємності та кількість секцій.

- Код товару згідно з УКТ ЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності) – код пального, що відповідає стандартам класифікації підакцизних товарів.

- Опис товару – характеристика пального: тип (бензин, дизельне паливо тощо), кількість в кілограмах та літрах, приведених до +15°C.

- Об'єм пального – кількість пального в літрах, яка підлягає обліку в рамках акцизної накладної.

- Підписи сторін – електронний цифровий підпис підприємства, яким реєструється акцизна накладна.

При купівлі запасів ТОВ «Світанок-Одеса» має право на податковий кредит, тому разом з первинними документами, продавцем також реєструється податкова накладна.

Документальне оформлення процесу реалізації пального складається з кількох важливих етапів, кожен з яких супроводжується відповідними документами.

Перш за все, після отримання замовлення від клієнта на купівлю пального, компанія формує договір купівлі-продажу, в якому зазначаються всі ключові умови угоди: тип палива, строки поставки, умови оплати, а також права та обов'язки обох сторін. Цей договір підписують як продавець, так і покупець, і він є основним юридичним документом, що регулює угоду.

Далі, на основі отриманого замовлення та договору, компанія оформляє рахунок на оплату. Цей документ передається покупцеві для проведення оплати. У рахунку детально вказується кількість палива, його ціна, загальна сума до оплати. Даний документ слугує основою для подальшого фінансового розрахунку між сторонами (Додаток И. 4).

Документом, який підтверджує факт реалізації товару є видаткова накладна — внутрішній документ підприємства, який підтверджує передачу товару покупцеві. У накладній фіксується кількість переданого пального, його вартість та дата передачі. Видаткова накладна підписується обома сторонами і є підставою для списання пального зі складу (Додаток И. 5).

Одночасно видаткової накладною, виписується товарно-транспортна накладна (ТТН). Це документ, який супроводжує кожну партію пального і містить детальну інформацію про товар (тип палива, кількість), постачальника, покупця, маршрут транспортування та транспортний засіб. ТТН підтверджує факт фізичного переміщення пального від продавця до покупця (Додаток И. 6).

Коли клієнт здійснює оплату за отримане паливо, це підтверджується платіжними документами, такими як банківське платіжне доручення або квитанція про оплату. Ці документи підтверджують, що кошти за товар були отримані і фінансова частина угоди закрита.

Важливою частиною процесу реалізації є також наявність паспортів якості, сертифікатів відповідності або інших документів, що підтверджують відповідність пального технічним стандартам. Вони додаються до товару і гарантують, що покупець отримує якісну продукцію.

Разом з фактом реалізації чи отримання авансу від покупця у підприємства виникають податкові зобов'язання з ПДВ, тому Товариство зобов'язане зареєструвати податкову накладну покупцеві відповідно термінів, встановлених чинним податковим законодавством.

Таким чином, документальне оформлення процесу реалізації пального включає підготовку договору купівлі-продажу, рахунку на оплату, товарно-транспортної накладної, видаткової накладної, податкової накладної, платіжних документів та інших підтверджуючих документів, таких як сертифікати якості. Усі ці документи забезпечують правильний облік і прозорість операцій.

Для обліку запасів у ТОВ «Світанок-Одеса» застосовуються наступні субрахунки до рахунку 20 «Виробничі запаси»:

- 203 «Паливо»;
- 207 «Запасні частини»;
- 209 «Інші матеріали».

Для узагальнення даних та ведення обліку про наявність і рух МШП, які належать підприємству та знаходяться у складі його запасів використовується рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети».

Для обліку паливно-мастильних матеріалів, що наявні на підприємстві з метою їх продажу, застосовується рахунок 28 «Товари».

Розглянемо основні бухгалтерські записи, пов'язані з рухом запасів у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Типові бухгалтерські проведення з обліку запасів ТОВ «Світанок-Одеса»

№	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Отримано дизельне паливо від постачальника	281	631
2	Відображено податковий кредит	641	631
3	Реалізовано дизельне паливо покупцю	361	702
4	Відображено податкові зобов'язання перед покупцем	702	641
5	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281
6	Списано акумулятор для автомобіля, що використовується для адміністративних потреб	92	207
6	Списано бензин для автомобіля, що використовується для адміністративних потреб	92	203
7	Списано шини для автомобіля, що використовується для адміністративних потреб	92	22

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Згідно з обліковою політикою підприємства, для оцінки запасів при вибутті використовується метод середньозваженої собівартості. Він передбачає обчислення середньої собівартості одиниці запасів для кожного виду матеріалів, товарів або інших ресурсів, які вибувають з підприємства.

ТОВ «Світанок-Одеса» проводить нарахування і виплату зарплати згідно з Законом України «Про оплату праці».

Прийом працівників на роботу здійснюється на підставі наказу про прийняття на роботу. (Додаток К.1).

Оплата праці проводиться за посадовим окладом згідно штатного розпису (Додаток К.2).

Основним документом за яким нараховують заробітну плату є таблиць обліку робочого часу, де зазначається прізвище, посада, кількість годин, відпрацьованих за

робочий день та в цілому за місяць, а також сума нарахованої зарплати. ТОВ «Світанок-Одеса» дотримується правил чинного законодавства України щодо оплати праці та проводить розрахунки з працівниками два рази на місяць. Заробітна плата складається з двох частин: за першу половину місяця з авансу, за другу половину місяця – безпосередньо з заробітної плати. Виплата заробітної плати проводиться перерахуванням коштів з поточного рахунку підприємства в банку на особисті банківські картки робітників.

Відповідно до законодавства, кожен працівник має право на щорічну відпустку. На ТОВ «Світанок-Одеса» розрахунок відпускних здійснюється у відомості розрахунку відпускних. Нарахування здійснюють виходячи з середньоденного заробітку за останні 12 місяців.

У разі хвороби, працівнику виписується листок непрацездатності, де розраховується розмір лікарняних. Такі виплати перші п'ять днів здійснюються за рахунок Товариства, а всі наступні дні хвороби оплачуються за рахунок коштів фонду соціального страхування.

На підприємстві для обліку розрахунків з працівниками використовується рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці» з наступними субрахунками:

- 661 «Розрахунки із заробітної плати»;
- 663 «Розрахунки за іншими виплатами».

За кредитом рахунку 66 відображають суми нарахованої заробітної плати, премій, відпускних та лікарняних, а за дебетом – їх виплату працівникам.

При виплаті заробітної плати, її розмір зменшується на суму утримань.

Підприємство здійснює такі утримання з сум нарахованих доходів працівників:

- Податку на доходи фізичних осіб (за ставкою 18%);
- Військового збору (за ставкою 1,5%).

Єдиний соціальний внесок нараховується на заробітну плату за ставкою 22% - для всіх працівників. Щоквартально підприємство заповнює та подає до Головного управління ДПС в Одеській області Податковий розрахунок сум доходу,

нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (Додаток К.3).

Синтетичний облік розрахунків за соціальним страхуванням у Товаристві здійснюється на субрахунку 651 «Розрахунки із загальнообов’язкового державного соціального страхування».

Основні господарські операції, пов’язані з розрахунками з працівниками наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Журнал господарських операцій з обліку розрахунків з працівниками

ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу	92	661
2	Нараховано ЄСВ (22%) на заробітну плату	92	651
3	Утримано з заробітної плати суму ПДФО (18%)	661	6411
4	Утримано з заробітної плати суму ВЗ (1,5%)	661	642
5	Нараховано лікарняні за рахунок підприємства	92	663
6	Нараховано лікарняні за рахунок Фонду соціального страхування	378	663

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

З табл. 2.5. можна зробити висновок, що нарахування заробітної плати, так само, як і Єдиного соціального внеску відносяться на рахунки витрат, залежно від того, до якого підрозділу відноситься працівник.

Облік витрат є дуже важливою складовою управління будь-яким підприємством. Він допомагає зрозуміти, які витрати необхідні для проведення різних операцій та процесів на підприємстві, і які з них є доцільними та ефективними.

Процес документального обліку витрат на підприємстві, починається з фіксації всіх витрат, пов'язаних з діяльністю компанії. Це включає витрати на закупівлю пального, транспортування, оплату праці персоналу, адміністративні витрати й інші операційні витрати. Кожен вид витрат підтверджується відповідними

документами, такими як накладні, рахунки, акти виконаних робіт або наданих послуг, договори, платіжні доручення та інші документи, які засвідчують факт виникнення витрат.

Облік витрат у ТОВ «Світанок-Одеса» ведеться з застосуванням 9-го класу рахунків.

Для узагальнення даних про собівартість реалізованих товарів використовується рахунок 90 «Собівартість реалізації», а саме субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів». За дебетом 90 рахунку відображають виробничу собівартість реалізованої продукції, за кредитом її списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Адміністративні витрати, такі як витрати на оплату праці персоналу, оренда офісу, комунальні послуги офісу, зв'язок та інші, підтверджуються відповідними документами: рахунками, договорами на надання послуг, актами виконаних робіт та надання послуг (Додаток Л). Всі ці документи стають основою для обліку витрат у бухгалтерській системі підприємства. Облік витрат, пов'язаних з управлінням підприємством здійснюють на рахунку 92 «Адміністративні витрати». За дебетом відображається сума адміністративних витрат (витрати на заробітну плату управлінського персоналу, оренда офісу, послуги зв'язку, комунальні послуги), за кредитом – їх списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Витрати на транспортування документуються товарно-транспортними накладними та рахунками від транспортних компаній. Усі ці витрати відображаються в бухгалтерському обліку у відповідних рахунках, що відповідають за облік матеріальних ресурсів та транспортних послуг.

Облік витрат, які пов'язані з реалізацією ведуться на рахунку 93 «Витрати на збут». За дебетом рахунку відображається сума витрат на збут (витрати на транспортування пального до клієнтів), за кредитом - їх списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Відсотки за користування кредитом відображаються у складі фінансових витрат та обліковують на рахунку 95 «Фінансові витрати».

Основні господарські операції, пов'язані з обліком витрат наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Журнал господарських операцій з обліку витрат ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281
2	Нараховано заробітну плату управлінському персоналу	92	661
3	Відображено транспортно-заготівельні витрати на перевезення палива	93	631
4	Нараховано відсотки за кредитом	95	684
5	Нараховано податок на прибуток	98	641

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

В кінці кожного звітного періоду підприємство проводить аналіз витрат, узагальнюючи дані по всіх рахунках, що дозволяє керівництву оцінити фінансові результати діяльності. Усі документи ретельно зберігаються та використовуються для складання фінансової звітності, а також податкових декларацій.

Облік доходів ТОВ «Світанок-Одеса» здійснює відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід».

Основним видом доходу підприємства є дохід від реалізації паливно-мастильних матеріалів. Для узагальнення даних щодо даного виду доходу підприємство використовує субрахунок 702 «Дохід від реалізації товарів». За кредитом відображається надходження доходу від реалізації паливно-мастильних матеріалів, за дебетом – сума нарахованих податкових зобов'язань з ПДВ, акцизного податку та списання на 79 «Фінансові результати».

Оскільки, ТОВ «Світанок-Одеса» є платником податку на додану вартість, разом із отриманням доходів від реалізації паливно-мастильних матеріалів, або їх нарахуванням, у підприємства виникає податкове зобов'язання щодо сплати ПДВ.

Визначення фінансового результату – прибутку або збитку – відбувається послідовним зіставлення доходів і витрат.

Для синтетичного обліку фінансових результатів ТОВ «Світанок-Одеса» використовує рахунок 79 «Фінансові результати». За кредитом наводяться суми доходів від операційної діяльності (субрахунок 702), за дебетом – суми закриття витратних рахунків – 902, 92, 93, 95.

Основні бухгалтерські операції з обліку доходів та фінансових результатів ТОВ «Світанок-Одеса» можемо побачити в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Журнал господарських операцій з обліку доходів та фінансових результатів
ТОВ «Світанок-Одеса»

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Отримано дохід від реалізації товарів	361	702
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	702	641
3	Списано дохід від реалізації на фінансові результати	702	791
4	Списано собівартість реалізованих товарів на фінансові результати	791	902
5	Списано на фінансові результати адміністративні витрати	791	92
6	Списано на фінансові результати витрати на збут	791	93
7	Списано на фінансові результати фінансові витрати	791	95
8	Списано на фінансові результати податок на прибуток	791	98
9	Відображено нерозподілений прибуток	791	441
10	Відображено збиток	442	791

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

У кінці кварталу рахунок 79 «Фінансові результати» закривається та залишок списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)». Оскільки, ТОВ «Світанок-Одеса» подає звітність поквартально, то така операція відбувається в кінці кожного кварталу.

При поданні фінансової звітності ТОВ «Світанок-Одеса» дотримується вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996-XIV.

ТОВ «Світанок-Одеса» складає спрощену фінансову звітність СМП за формою № 1-м та формою № 2-м (Додаток М.1, М.2, М.3). Ця форма звітності є

обов'язковою для суб'єктів малого підприємництва, які відповідають умовам, визначеним законом.

Суб'єкти малого підприємництва мають право подавати спрощену форму фінансової звітності в електронному форматі через систему електронного подання звітності до контролюючих органів. Для подання фінансової та податкової звітності контролюючим органам підприємством застосовується програма «FREDO Звіт версія 01.03.145».

Для подання такої фінансової звітності звітним періодом є квартал. Звітність подається у терміни, що зазначено Кабінетом Міністрів України (Додаток П.1, П.2, П.3, П.4, П.5, П.6).

При заповненні статей Балансу (форма № 1-м) використовуються відомості про залишки на синтетичних рахунках з обліку активів, власного капіталу та зобов'язань.

Єдиний реєстр податкових накладних (ЄРПН) є державною електронною системою, яка використовується для реєстрації податкових накладних та розрахунків коригування в Україні. Його головна мета – забезпечення контролю за сплатою ПДВ і створення прозорого обліку податкових зобов'язань.

У ТОВ «Світанок-Одеса» ЄРПН відіграє важливу роль у процесах реєстрації податкових накладних та розрахунків коригувань до них. Податкова накладна створюється в обліковій програмі, перевіряється правильність заповнених даних. Потім документ підписується електронним цифровим підписом (ЕЦП) і надсилається його реєстрації в ЄРПН. Після цього отримується квитанція про успішну реєстрацію або повідомлення про виявлені помилки. Іноді можуть виникати труднощі, зокрема технічні збої у системі, помилки у внесених даних або обмежені строки для реєстрації документів. Такі ситуації потребують оперативного реагування, уважності та дотримання встановлених термінів.

Об'єднана звітність з ПДФО подається підприємством щоквартально, впродовж 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем такого звітного кварталу.

Важливо зазначити, що ТОВ «Світанок-Одеса» своєчасно подає фінансову звітність до контролюючих органів, що дозволяє уникати штрафних санкцій.

2.3. Напрями удосконалення системи обліку в ТОВ «Світанок-Одеса»

Напрями удосконалення системи обліку на малих підприємствах в Україні є важливим аспектом розвитку економіки країни, оскільки саме малі підприємства складають її значну частину. Для підвищення ефективності облікових процесів та спрощення управління фінансами необхідно вжити низку заходів, спрямованих на модернізацію та вдосконалення системи обліку, з урахуванням специфіки малого бізнесу.

Сучасні тенденції розвитку економіки вимагають від малих підприємств впровадження ефективних та гнучких облікових систем, які б забезпечували не лише достовірність фінансової інформації, але й сприяли прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Удосконалення системи обліку потребує комплексного підходу, який охоплює технологічні, методологічні та організаційні аспекти.

Одним із ключових напрямів удосконалення є стабілізація нормативно-правової бази, яка регулює облікові процеси. Часті зміни в законодавстві призводять до значних труднощів у роботі малих підприємств, змушуючи їх регулярно адаптувати облікові процеси до нових вимог. Тому необхідно забезпечити стабільність регуляторних актів і мінімізувати внесення змін, які могли б негативно позначитися на функціонуванні облікової системи. Стабільна нормативна база дозволить малим підприємствам зосередитися на вдосконаленні облікових процесів та підвищенні ефективності їх діяльності.

Розвиток і підтримка цифрових технологій є наступним важливим напрямом удосконалення облікової системи. Сучасні технологічні рішення дозволяють автоматизувати багато рутинних облікових операцій, зокрема ведення обліку банківських операцій, ведення журналів операцій з продажів, документацію для проведення інвентаризації товарів на складах, розрахункові операції з покупцями та постачальниками, за податковими платежами тощо. Це економить час, в рази

скорочує кількість арифметичних помилок та зменшує витрати на оплату праці адміністративного персоналу підприємства [1].

Сучасні технології дозволяють значно скоротити обсяг паперової документації, полегшити обробку даних і автоматизувати більшість облікових процесів. Для малих підприємств, які не завжди мають змогу інвестувати в дорогі програми обліку, державна підтримка або надання доступу до доступних цифрових платформ може сприяти підвищенню рівня автоматизації. Впровадження електронного документообігу також підвищить прозорість діяльності підприємства, дозволить зменшити витрати часу на обробку інформації та мінімізувати ризики помилок у звітності.

Важливим аспектом удосконалення обліку є впровадження управлінського обліку, який виходить за межі традиційного бухгалтерського та надає можливість здійснювати комплексний аналіз ефективності господарської діяльності. Малі підприємства мають зосередитися на розробці системи внутрішньої звітності, яка б відображала ключові показники діяльності та слугувала інструментом прогнозування та планування. Управлінський облік дозволяє малим підприємствам отримувати детальну інформацію про витрати, доходи та фінансові результати, що неможливо зробити лише за допомогою бухгалтерського обліку.

Важливим є створення передумов для ефективного управлінського обліку, серед яких розуміння його важливості власником бізнесу, його узгодження з бухгалтерським обліку, своєчасне інформаційне забезпечення та чітке визначення об'єктів управління.

Загальна мета впровадження управлінського обліку – забезпечити малі підприємства дієвим інструментарієм для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, підвищення прозорості бізнесу та максимізації фінансових результатів.

На підприємстві, яке займається оптовою торгівлею паливом, одним з основних документів, що підтверджує факт транспортування товару до клієнтів є товарно-транспортна накладна (ТТН). ТОВ «Світанок-Одеса» використовує стандартизовану ТТН (Форма № 1-ТТН (нафтопродукт)), затверджену в додатку 3

до Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України.

Рекомендуємо підприємству перейти від використання паперових товарно-транспортних накладних (ТТН), які надсилаються поштою для отримання підпису та печатки клієнта, до застосування електронних ТТН (Е-ТТН), це суттєво змінить процес обліку та управління документацією.

По-перше, Е-ТТН значно скоротить час, необхідний для оформлення та підписання документів. У паперовому процесі накладна фізично передається клієнту поштою, що може займати кілька днів, особливо якщо йдеться про значну відстань. Е-ТТН натомість надсилається миттєво через електронні засоби, і клієнт може підписати її за допомогою цифрового підпису практично негайно. Це прискорює весь цикл оформлення документів, дозволяючи підприємству швидше завершувати угоди і реєструвати операції.

По-друге, використання Е-ТТН мінімізує ризик втрати або пошкодження документів, які часто виникають у процесі фізичної пересилки. Всі документи зберігаються в цифровому форматі, що забезпечує їх доступність і безпеку. Цифровий архів дозволяє легко знаходити необхідні накладні для перевірок, звітності чи аналізу.

Третім важливим аспектом є зниження витрат. У паперовій системі підприємство несе витрати на друк документів, їхню фізичну передачу поштою та зберігання. З Е-ТТН ці витрати практично зникають, оскільки документи створюються і зберігаються у цифровому вигляді.

Ще одним значним покращенням є автоматизація облікових процесів. Дані з Е-ТТН можуть автоматично інтегруватися в систему обліку підприємства, зменшуючи ручну працю і ризик помилок при введенні інформації. Це підвищує точність обліку та спрощує формування акцизних і податкових накладних.

Таким чином, перехід на Е-ТТН не лише оптимізує облікові процеси, але й дозволяє підприємству скоротити витрати, підвищити ефективність, поліпшити якість обслуговування клієнтів і забезпечити відповідність сучасним вимогам законодавства.

Загалом, напрями вдосконалення системи обліку на малих підприємствах охоплюють стабілізацію нормативно-правової бази, впровадження цифрових технологій, впровадження управлінського обліку. Комплексна реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності облікової системи, забезпеченню фінансової стійкості і конкурентоспроможності та створить сприятливі умови для розвитку малого бізнесу в Україні.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1. Аналіз діяльності ТОВ «Світанок-Одеса»

Аналіз діяльності підприємства малого бізнесу є важливим етапом у дослідженні його функціонування, ефективності та стійкості на ринку. Малий бізнес займає значну частку в економіці, забезпечуючи робочі місця, сприяючи інноваціям і розвитку місцевих економік.

Оцінка діяльності малого бізнесу вимагає комплексного підходу, який включає аналіз фінансових показників, ефективності використання ресурсів, а також оцінку зовнішніх факторів, таких як конкуренція, ринкова ситуація та політична стабільність.

За даними фінансової звітності ТОВ «Світанок-Одеса» було проведено фінансовий аналіз.

Аналіз власних джерел формування активів наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу

Показник	Сума, тис. грн.			Питома вага, %		
	2021 рік	2022 рік	абсолютне відхилення (+,-)	2021 рік	2022 рік	Відхилення, в.п.
Власний капітал – усього	49,5	308,1	+258,6	100,0	100,0	х
Зареєстрований капітал	30,0	30,0	-	60,6	9,7	-50,9
Капітал у дооцінках	-	-	-	-	-	-
Додатковий капітал	-	-	-	-	-	-
Резервний капітал	-	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	19,5	278,1	+258,6	39,4	90,3	+50,9
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-	-
Вилучений капітал	-	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу показав, що на кінець 2022 року власний капітал збільшився на 258,6 тис. грн, виключно за рахунок того, що підприємство за рік отримало 258,6 тис. грн. нерозподіленого прибутку.

Відбулись зміни в структурі власного капіталу, так, в 2021 році питома вага зареєстрованого капіталу складала 60,6%, а в 2022 році – 9,7%, тобто відхилення склало 50,9 в.п. Питома вага нерозподіленого прибутку в загальній сумі власного капіталу навпаки зросла на 50,9 в.п., і на кінець 2022 року склала 90,3%.

Проаналізуємо залучений капітал ТОВ «Світанок-Одеса» в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства

Показник	Сума, тис. грн.			Питома вага, %		
	2021 рік	2022 рік	абсолютне відхилення (+,-)	2021 рік	2022 рік	абсолютне відхилення (+,-)
Позиковий капітал - усього	2 214,2	1 472,8	-741,4	100,00	100,00	x
1. Довгострокові зобов'язання – усього, у тому числі:	-	-	-	-	-	-
2. Поточні зобов'язання – усього, у тому числі:	2 214,2	1 472,8	-741,4	100,0	100,0	X
2.1. Кредити та займи	-	-	-	-	-	-
2.2. Кредиторська заборгованість – усього, у тому числі	13,9	76,1	+62,2	0,63	5,17	+4,54
2.2.1. за товари, роботи, послуги	0,2	4,9	+4,7	0,01	0,33	+0,32
2.3. Інші поточні зобов'язання	2 200,3	1 396,7	-803,6	99,37	94,83	-4,54

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Позиковий капітал за 2022 рік зменшився на 741,4 тис. грн. і склав 1 472,8 тис. грн., це відбулося виключно у результаті зменшення поточних зобов'язань, сума яких зменшилась на 741,4 тис. грн.

Як в сумі, так і в структурі поточних зобов'язань найбільшу частку складають інші поточні зобов'язання, проте в 2022 році спостерігається їх зменшення. Так, на кінець 2022 року інші поточні зобов'язання склали 1 396,7 тис. грн або 94,8% в загальній структурі позикового капіталу.

Аналіз показників ліквідності наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Аналіз показників платоспроможності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	2021 рік	2022 рік	Зміна (+,-)
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,2-0,25$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти]: [Поточні зобов'язання]	4,5/ 2214,2= 0,002	320,9/ 1472,8= 0,218	+0,216
2. Коефіцієнт швидкої платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,8-1$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти + кошти у розрахунках]: [Поточні зобов'язання]	(4,5+896,5+1,2+217,3)/ 2214,2= 0,506	(320,9+176,3+53,9+417,0)/ 1472,8= 0,657	+0,151
3. Коефіцієнт загальної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 2 -2,5$)	[Оборотні активи]: [Поточні зобов'язання]	2263,7/ 2214,2= 1,022	1780,9/ 1472,8= 1,209	+0,187

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2021 році не відповідає нормативному значенню. Так, в 2021 році підприємство мало змогу покрити поточні зобов'язання за рахунок мобілізації грошових коштів та їх еквівалентів лише на 0,2%, а в 2022 році на 21,8% при нормативному значенні більше або дорівнює 20-25%. Тобто, спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення даного показника.

Коефіцієнт швидкої платоспроможності не відповідає нормативному значенню в 80-100%, але спостерігається позитивна тенденція щодо його збільшення. Так у попередньому році за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємство здатне було погасити 50,6% поточних зобов'язань, а у звітному році вже 65,7%.

Коефіцієнт загальної платоспроможності, як на кінець попереднього року, так і на кінець звітного року не відповідає нормативному значенню. Так, в 2021 році

підприємство мало змогу розрахуватись по поточним зобов'язанням за рахунок мобілізації усіх оборотних активів на 102,2%, а у 2022 році - на 120,9%, що є позитивним моментом діяльності підприємства.

Ліквідності дещо не вистачає, щоб сплачувати рахунки, проте обслуговування існуючих боргів помірно обтяжує компанію, тому можна залучати нові борги, рівень ризику – середній (Додаток Р).

Для підвищення рівня платоспроможності підприємству необхідно звернути увагу дебіторську заборгованість з метою прискорення її погашення, акумулювати на рахунках грошові кошти, не допускати простроченої кредиторської заборгованості, що призводить до зростання фінансових витрат.

Проаналізуємо склад та структуру фінансових показників підприємства в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз складу, структури і динаміки фінансових результатів

Показники	Сума, тис. грн.		Структура елементів формування чистого прибутку, %		Зміна структури пунктів
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	
1	2	3	4	5	6
1. Чистий дохід	18638,4	58014,6	100	100	-
2. Собівартість реалізованої продукції	18177,9	56095,5	97,53	96,69	-0,84
3. Валовий прибуток	460,5	1919,1	2,42	3,31	+0,89
4. Інші операційні витрати	438,4	1604,4	2,35	2,77	+0,42
5. Прибуток від основної операційної діяльності	22,1	314,7	0,12	0,54	+0,42
6. Інші доходи	1,7	3,5	0,01	0,01	-
12. Фінансовий результат до оподаткування	23,8	318,2	0,13	0,55	+0,42
13. Чистий прибуток	19,5	258,6	0,10	0,45	+0,35

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Аналіз складу, структури і динаміки фінансових результатів ТОВ «Світанок-Одеса» за 2021-2022 роки демонструє суттєве зростання чистого доходу підприємства з 18638,4 тис. грн до 58014,6 тис. грн.

Собівартість реалізованих товарів залишається основною складовою витрат, але її частка в структурі знизилась на 0,84 в.п. (з 97,53% до 96,69%), що свідчить про певне підвищення ефективності використання ресурсів. Валовий прибуток зріс у 4,2 рази (з 460,5 тис. грн до 1919,1 тис. грн), що позитивно відображається у його частці в структурі (+0,89 в.п.). Зростання інших операційних витрат в структурі на 0,42 в.п. свідчить про підвищення загальних операційних витрат, що потребує додаткового контролю.

Прибуток від основної операційної діяльності зріс більш ніж у 14 разів (з 22,1 тис. грн до 314,7 тис. грн), що позитивно позначилось на структурі (+0,42 п.п.). Чистий прибуток зріс у 13,3 рази (з 19,5 тис. грн до 258,6 тис. грн), що призвело до збільшення його частки у структурі на 0,35 п.п.

Узагальнюючи, прибуток зростає помірно, природними темпами, динаміка фінансових результатів підприємства є позитивною, свідчить про зростання ефективності його діяльності, але потребує уваги до зростаючих операційних витрат (Додаток Р).

Проаналізуємо ефективність використання підприємством грошових коштів у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз ефективності використання грошових коштів на підприємстві

Коефіцієнт	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+,-)
1	2	3	4
1. Коефіцієнт оборотності грошових коштів	$18638,4/4,5=$ 4 141,9	$58014,6/320,9=$ 180,8	-396 108
2. Тривалість обороту грошових коштів, днів	$4,5*360/18638,4=$ 0,1	$320,9*360/58014,6=$ 2,0	+1,9

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

В 2021 році грошові кошти підприємства здійснили майже 4 142 оберти, причому, тривалість одного обороту склала 0,1 дня. В 2022 році грошові кошти здійснили 180,8 обертів, тривалістю 2 дні, тобто оборотність грошових коштів уповільнилась, що свідчить про їх менш ефективне використання.

Аналіз складу та структури оборотних активів наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Аналіз динаміки складу та структури оборотних активів підприємства

Статті	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -)		Структура, %		Відхилення структури, в. п.
	2021 р.	2022 р.	тис. грн	%	2021 р.	2022 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Запаси	960,7	339,6	-621,1	-64,65	42,44	21,47	-20,97
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	896,5	176,3	-720,2	-80,33	39,60	11,14	-28,46
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1,2	53,9	+52,7	+4 391,67	0,05	3,41	+3,36
Інша поточна дебіторська заборгованість	217,3	417,0	+199,7	+91,9	9,60	26,36	+16,76
Гроші та їх еквіваленти	4,5	320,9	+316,4	+7 031,11	0,20	20,29	+20,09
Витрати майбутніх періодів	10,4	12,5	+2,1	+20,19	0,46	0,79	+0,33
Інші оборотні активи	173,1	261,7	+88,6	+51,18	7,65	16,54	+8,89
Оборотні активи усього	2 263,7	1 581,9	-681,8	-30,12	100,00	100,00	X
Власний капітал	49,5	308,1	+258,6	+522,42			
Необоротні активи	-	199,0	+199,0				
Власні оборотні кошти	49,5	109,1	+59,6	+120,40			

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

В 2021 році порівняно з 2022 роком, сума оборотних активів зменшилась на 681,8 тис. грн. або на 30%. Такі зміни відбулися за рахунок зменшення дебіторської заборгованості та запасів, відповідно на 720,2 тис. грн та 621,1 тис. грн., а в структурі зменшення склало 28,5 в.п та 21 в.п. відповідно.

Інші складові оборотних активів вплинули на їх збільшення. Так, найбільший вплив мали збільшення суми грошових коштів та іншої поточної дебіторської заборгованості відповідно на 316,4 тис. грн. та 199,7 тис. грн.

Оскільки, на кінець 2021 року на підприємстві відсутні необоротні активи, то сума власних оборотних коштів дорівнює сумі власного капіталу в 49,5 тис. грн. А на кінець 2022 року сума власних оборотних коштів дорівнює 109,1 тис. грн., що майже на 60 тис. грн. більше за попередній рік.

За даними сервісу YouControl рентабельність активів знаходиться на рівні 13,41%, що відповідає низькому рівню ризику, показник прибутку високий, запас міцності достатній (Додаток Р).

Проаналізуємо фінансові результати ТОВ «Світанок-Одеса» в табл.3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз фінансових результатів ТОВ «Світанок-Одеса»

Статті	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -) тис. грн
	2021 р.	2022 р.	
1	2	3	4
Чистий дохід	18 638,4	58 014,6	+39 376,2
Собівартість реалізованої продукції	18 177,9	56 095,5	+37 917,6
Валовий прибуток	460,5	1 919,1	+1 458,6
Інші доходи	1,7	3,5	+1,8
Інші операційні витрати	438,4	1 604,4	+1 166,0
Фінансовий результат до оподаткування	23,8	318,2	+294,4
Податок на прибуток	4,3	59,6	+55,3
Чистий фінансовий результат: прибуток	19,5	258,6	+239,1

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

В 2021 році чистий дохід від реалізації товарів складав 18 638, 4 тис. грн, а в 2022 році сума чистого доходу від реалізації товарів зросла на 39 376, тис. грн, та складає 58 014,6 тис. грн.

Собівартість реалізованих товарів у 2022 році, порівняно з 2021 роком також зросла. Так, якщо в попередньому році собівартість становила 18 177,9 тис. грн., то в звітному даний показник збільшився на 37 917,6 тис. грн та складає 56 095,5 тис. грн.

Валовий прибуток за аналізований період збільшився з 460,5 тис. грн в 2021 році до 1 919,1 тис. грн. в 2022 році. Можна зробити висновок, що темп росту чистого доходу від реалізації (311,26%) перевищує темп росту собівартості реалізованих товарів (308,59), що є позитивною тенденцією діяльності підприємства.

Інші доходи підприємства зросли на 1,8 тис. грн та склали в 2022 році 3,5 тис. грн. Інші операційні витрати також збільшились та у 2022 році склали 1 604,4 тис. грн.

За результатами своєї діяльності підприємство як в 2021 так і в 2022 роках отримало чистий фінансовий результат – прибуток. При цьому сума чистого прибутку в 2022 році склала 258,6 тис. грн, що на 239,1 тис. грн більше ніж в 2021 році.

3.2. Контроль на підприємстві та напрями його удосконалення

Організація внутрішнього контролю на МП є важливим інструментом забезпечення ефективного управління та зменшення ризиків, пов'язаних з веденням господарської діяльності. На СМП внутрішній контроль часто не отримує достатньої уваги через обмежені фінансові та кадрові ресурси. Однак належно організований контроль дозволяє вчасно виявляти та попереджати фінансові порушення, сприяє оптимізації використання ресурсів і покращує якість управлінських рішень.

Організація внутрішнього контролю на малих підприємствах потребує врахування специфіки їх діяльності та обмеженості ресурсів. У зв'язку з цим, структура контролю зазвичай є спрощеною і не передбачає складних процедур. Основна роль внутрішнього контролю на таких підприємствах зводиться до моніторингу руху коштів, контролю за витратами, забезпечення точності та достовірності бухгалтерського обліку. Також важливим є контроль за дотриманням нормативно-правових вимог і виконанням внутрішніх політик та регламентів, що допомагає знизити ризики шахрайства та неефективного використання ресурсів.

Суттєвим резервом оптимізації є впровадження системи внутрішнього контролю, яка б дозволяла своєчасно виявляти та попереджати можливі фінансові ризики, забезпечувати збереження активів та достовірність облікової інформації. Для малих підприємств особливо важливо розробити прості та водночас дієві механізми такого контролю.

Важливим аспектом внутрішнього контролю на МП є роль керівника підприємства, який часто безпосередньо виконує контрольні функції або делегує їх на рівні окремих відповідальних осіб. Керівники малих підприємств відіграють

ключову роль у впровадженні та забезпеченні ефективності системи контролю, оскільки їхній вплив і пряме залучення дозволяють швидше виявляти проблемні аспекти та впливати на їх вирішення.

Оскільки ТОВ «Світанок-Одеса» є доволі невеликим підприємством, то створювати окремий відділ внутрішнього контролю є недоречним. Тож на підприємстві відсутня служба внутрішнього контролю.

Проте, згідно посадових інструкцій до обов'язків кожного працівника входять функції внутрішнього контролю, що напряду пов'язані з відповідною посадою.

Директор підприємства має на собі багато обов'язків контролю, оскільки він відповідає за ефективне керування компанією. Декілька з основних обов'язків контролю директора підприємства включають:

1. Контроль фінансової діяльності. Директор контролює фінансову діяльність підприємства, а також знаходить проблеми в цій сфері та приймає заходи для їх вирішення.

2. Контроль за виконанням законодавства. Директор контролює дотримання підприємством законодавства та регулюючих норм, включаючи податкове, трудове, екологічне та інше.

Бухгалтер виконує наступні функції внутрішнього контролю:

1. Контроль за документацією. Бухгалтер контролює правильність та повноту документації, яка стосується господарської діяльності компанії. Це включає контроль за договорами, рахунками-фактурами, внутрішніми документами, які відображають господарські операції тощо.

2. Контроль за фінансовою звітністю. Бухгалтер відповідає за підготовку фінансової звітності компанії та контроль за її достовірністю та повнотою, забезпечує, щоб звіти були складені відповідно до чинного законодавства.

3. Контроль за внутрішнім обліком. Бухгалтер відповідає за контроль за внутрішнім обліком компанії, забезпечує, щоб були встановлені ефективні процедури ведення обліку та контроль за ними.

4. Контроль за витратами: Бухгалтер контролює та аналізує витрати компанії, а також надає рекомендації щодо їх оптимізації.

Функції внутрішнього контролю, що покладено на менеджера з продажів:

1. Контроль за виконанням планів продажу. Менеджер регулярно аналізує обсяги продажів та перевіряє, чи відповідають вони встановленим планам і цілям. Він також вживає заходів у разі виявлення відхилень від плану, аналізуючи причини (конкуренція, зміни на ринку, зниження попиту).

2. Контроль за умовами продажу. Перевіряє, чи дотримуються всі договірні умови при реалізації пального (ціни, терміни поставки, умови оплати). Це допомагає уникнути конфліктів з покупцями та фінансових втрат.

Удосконалення внутрішнього контролю на МП може включати кілька важливих напрямів. Першим із них є впровадження елементів автоматизації в процеси контролю. Цифрові інструменти, навіть у своїй базовій формі, можуть допомогти систематизувати облік, скоротити помилки в звітності та посилити контроль за витратами. Зокрема, використання програмного забезпечення для автоматизації облікових операцій дозволяє спростити процес збору, обробки та аналізу даних, підвищуючи прозорість і зменшуючи ймовірність помилок.

Ще одним напрямом удосконалення є розробка внутрішніх регламентів та інструкцій, що допоможуть формалізувати контрольні процедури та підвищити відповідальність за їх виконання. Створення чітких інструкцій дозволить працівникам краще розуміти свої обов'язки, знизить ризики помилок і забезпечить стандартизацію процесів контролю. Такі документи сприятимуть більшій узгодженості дій працівників і підвищать якість управління ризиками.

Також важливо підвищувати кваліфікацію персоналу в питаннях внутрішнього контролю. Навчання співробітників основним принципам контролю, зокрема контролю за фінансовими операціями та обліковими процедурами, дозволить підвищити рівень обізнаності та відповідальності працівників за виконання контрольних функцій. Підвищення кваліфікації кадрів також допоможе краще розпізнавати і попереджати можливі шахрайські дії та порушення.

Оскільки малі підприємства зазвичай мають більш обмежену базу клієнтів і контрагентів, невірний вибір партнера може мати значний негативний вплив на його діяльність. З цієї причини, прозорість і перевірка статусу контрагентів через систему

кабінету платника податків є важливими інструментами для мінімізації ризиків і забезпечення стабільної та законної діяльності.

Рекомендуємо ТОВ «Світанок-Одеса» перед співпрацею з клієнтами або постачальниками надавати їм запит щодо надання згоди контрагентами на передачу інформації щодо їхнього включення або виключення з переліку ризикових платників.

Надання контрагентами такої згоди в кабінеті платника податків позитивно вплине на систему внутрішнього контролю підприємства. Це забезпечить прозорість та доступність даних, дозволяючи оперативно відстежувати статус контрагентів і приймати обґрунтовані рішення щодо співпраці з ними. Завдяки цьому зменшується ризик роботи з ненадійними партнерами, що може убезпечити підприємство від податкових санкцій та репутаційних втрат. Також це сприяє зміцненню довіри між сторонами, оскільки підприємство отримує можливість своєчасно відстежувати зміни в статусі своїх партнерів та уникати непередбачуваних ризиків.

Крім того, надання такої згоди дозволяє автоматизувати перевірку відповідності контрагентів критеріям ризиковості, що знижує навантаження на внутрішні ресурси підприємства. Це сприяє більш ефективному плануванню фінансових та операційних процесів, оскільки підприємство отримує змогу своєчасно коригувати взаємовідносини з ризиковими партнерами або уникати їх взагалі.

Реалізація цього підходу також допомагає мінімізувати потенційні конфлікти з податковими органами, оскільки всі дії підприємства будуть базуватися на актуальній та офіційній інформації, наданій через кабінет платника податків. Це піднімає рівень довіри до діяльності підприємства з боку регуляторів.

Отже, організація внутрішнього контролю на МП потребує спрощених, але водночас ефективних рішень, що дозволяють зберегти ресурси та забезпечити належний рівень безпеки фінансової інформації. Удосконалення цієї системи можна досягти шляхом автоматизації контрольних функцій, розробки внутрішніх регламентів та інструкцій, а також підвищення кваліфікації персоналу. Комплексне

впровадження цих заходів сприятиме покращенню ефективності діяльності малого підприємства та мінімізуватиме ризики фінансових і управлінських помилок.

3.3. Економіко-математичне моделювання діяльності малого підприємства

Аналіз рентабельності продажів є одним із ключових інструментів оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Особливо важливим показник є для підприємств малого бізнесу, де обмежені ресурси та висока конкуренція вимагають точного прогнозування і управління фінансовими показниками.

Рентабельність продажів відображає співвідношення між отриманим чистим прибутком та обсягом реалізованої продукції, товарів або наданих послуг, що дозволяє оцінити здатність підприємства ефективно перетворювати доходи на прибуток.

Регресійно-кореляційний аналіз є сучасним статистичним методом, що дозволяє дослідити взаємозв'язок між різними факторами, які впливають на рентабельність продажів.

Цей підхід дозволяє не лише виявити ключові чинники, що впливають на рентабельності, але й кількісно оцінити силу і характер їхнього впливу.

Для малого підприємства це є надзвичайно важливим, оскільки допомагає обґрунтувати вибір управлінських рішень, що спрямовані на підвищення ефективності роботи.

Проведемо регресійно-кореляційний аналіз рентабельності продажів ТОВ «Світанок-Одеса» з метою виявлення основних факторів впливу та побудови економіко-математичної моделі.

Для проведення даного аналізу оберемо чинники, що представлені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Показник ефективності діяльності ТОВ «Світанок-Одеса»

та фактори, що на нього впливають

№ з/п	Показники	Умовні позначення
1	2	3
1	Рентабельність продажу, %	У
2	Коефіцієнт обертання запасів	X ₁
3	Тривалість оборту кредиторської заборгованості, днів	X ₂
4	Частка операційних витрат в чистому доході, %	X ₃
5	Рентабельність товарів, %	X ₄

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Коефіцієнт оборотності запасів показує ефективність використання запасів підприємства та визначається відношенням чистого доходу до вартості запасів.

Тривалість оборту кредиторської заборгованості - це показник, який характеризує здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання перед постачальниками за отримані товари, роботи, послуги.

Рівень операційних витрат в чистому доході - частка операційних витрат у чистому доході, що показує ефективність операційної діяльності підприємства.

Рентабельність реалізованих товарів - це фінансовий показник, який характеризує ефективність реалізації товарів, відображаючи співвідношення між отриманим доходом і собівартістю реалізованих товарів.

Сформуємо вихідну інформацію для побудови регресійної моделі впливу факторів на рентабельність продажів ТОВ «Світанок-Одеса» в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Вихідна інформація для кореляційно-регресійного аналізу

	У	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Рік, квартал	Рентабельність продажу, %	Коефіцієнт обертання запасів	Тривалість оборту КЗ, днів	Частка операційних витрат в чистому доході, %	Рентабельність товарів, %
1	2	3	4	5	6
1 кв 2022	0,169805	5,691609	0,215344	99,8482042	94,27806936
2 кв 2022	1,077690	7,078477	0,891105	98,9264800	94,44474231
3 кв 2022	0,669324	26,241329	0,031233	99,3324623	96,14787899

Продовження табл. 3.9

1	2	3	4	5	6
4 кв 2022	0,445750	170,832155	0,118056	99,4575503	96,69203959
1 кв 2023	0,015890	13,424196	2,591626	100,0136204	97,41893012
2 кв 2023	0,364156	957,663866	0,742089	99,5697396	97,57112020
3 кв 2023	0,487684	80,777639	0,498732	99,4143342	97,46548357
4 кв 2023	0,519999	15504,833333	0,053693	99,3652517	97,56823141
1 кв 2024	0,009424	31,406867	6,440849	99,9704718	97,44549852
2 кв 2024	0,042388	85,271084	0,175910	99,9249382	97,49116920
3 кв 2024	0,028264	273,128834	0,082547	99,9457173	97,57131626

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Світанок-Одеса»

Для здійснення кореляційно-регресійного аналізу в первинну модель було включено чотири фактори. В цілому отримана модель гарна, проте були виявлені незначущі фактори, а саме:

- коефіцієнт обертання запасів;
- тривалість оборту кредиторської заборгованості.

Тому побудуємо економіко-математичну модель без урахування незначущих факторів.

Основні результати щодо отриманої моделі наведемо в табл. 3.10, 3.11, 3.12.

Таблиця 3.10

Регресійна статистика

№ з/п	Показник	Значення
1	2	3
1	Множинний R	0,995118984
2	R-квадрат	0,990261793
3	Нормований R-квадрат	0,987827241
4	Стандартна помилка	0,037364681
5	Спостереження	11

Джерело: складено автором

Проведемо оцінку побудованої моделі. Множинний коефіцієнт детермінації дорівнює 0,995, отже, дана модель є достатньо точною.

Множинний коефіцієнт кореляції дорівнює 0,990. Такий показник за шкалою Чеддока показує, що характеристика зв'язку між результативним показником та факторами дуже висока.

Таблиця 3.11

Оцінка значущості регресійної моделі

Показник	<i>F</i>	<i>Значущість F</i>
1	2	3
Регресія	406,7532168	8,99324E-09
Залишок		
Усього		

Джерело: складено автором

Оцінка значущості моделі показує, що дана модель є досить надійною, оскільки *F*-критерій Фішера дорівнює 406,753, а розрахунковий рівень значущості *F*-критерію менший, ніж 0,005. Тому дану модель є сенс аналізувати.

Таблиця 3.12

Результати щодо формування регресійної моделі залежності рентабельності продажу від чинників

Показник	<i>Коефіцієнти</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>
1	2	3	4
Y-перетин	94,1109734	27,68750853	3,12402E-09
Змінна X_3 (Частка операційних витрат в чистому доході)	-0,912159183	-24,64007455	7,86345E-09
Змінна X_4 (Рентабельність товарів)	-0,029954845	-2,901863102	0,019834961

Джерело: складено автором

Взаємозв'язок між досліджуваним показником та чинниками, що на нього впливають можна виразити за допомогою лінійного рівняння регресії.

$$Y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + a_3 x_3 \dots \quad (3.1)$$

де Y – досліджуваний показник;

a_0 – це значення вільного члена рівняння регресії;

$a_1; a_2; a_3 \dots$ – значення кожного коефіцієнта регресії;

$x_1; x_2; x_3 \dots$ – значення факторів, що впливають на досліджуваний показник.

Отримана регресійна модель:

$$Y = 94,111 - 0,912X_3 - 0,030X_4 \quad (3.2)$$

Аналізуючи дану модель бачимо, що між часткою операційних витрат в чистому доході та рентабельністю продажів існує обернений взаємозв'язок. Тобто, збільшення рівня операційних витрат в чистому доході приведе до зниження рівня рентабельності продажу в середньому на 91%. Зв'язок між рентабельністю реалізованих товарів та рентабельністю продажів також обернений. Тому, збільшення собівартості товарів приведе до зниження рентабельності продажів в середньому на 3%.

Коефіцієнт еластичності показує, на скільки відсотків змінюється у середньому результативна ознака при зміні факторної ознаки на 1 %.

$$E_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{Y}}, \quad (3.3)$$

де a_i – коефіцієнт регресії при i -му факторі;

$\bar{x}_i$ – середнє значення i -го фактору;

$\bar{Y}$ – середнє значення результативної ознаки.

$$E_{\text{Частка операційних витрат в чистому доході}} = -0,912 \frac{99,615}{0,348} = -261,060 \quad (3.4)$$

$$E_{\text{Рентабельність товарів}} = -0,030 \frac{96,736}{0,348} = -83,393 \quad (3.5)$$

Аналіз коефіцієнтів еластичності показав, що збільшення рівня операційних витрат в чистому доході підприємства на 1% призводить до зменшення рентабельності продажу в середньому на 261,06%, а збільшення собівартості реалізованих товарів на 1% призводить до зменшення чистої рентабельності в середньому на 83,39%.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити низку важливих висновків.

1. Законодавством України визначено чіткі критерії для класифікації підприємств за розміром, зокрема для малих підприємств, якими вважаються суб'єкти господарювання з кількістю працівників до 50 осіб та річним доходом не більше 10 мільйонів євро. Для віднесення підприємства до певної категорії необхідна відповідність принаймні двом із трьох встановлених критеріїв. Особливості обліку на малих підприємствах характеризуються високою гнучкістю та спрощеністю. Підприємства мають можливість обирати між загальною та спрощеною системами оподаткування, що суттєво впливає на побудову їхнього облікового процесу. Вітчизняне законодавство пропонує малим підприємствам декілька форм ведення бухгалтерського обліку: журнальну, просту, спрощену та автоматизовану. Кожна з форм має свої переваги та особливості застосування, що дозволяє підприємствам обирати найоптимальніший варіант залежно від специфіки діяльності, обсягів операцій та наявних ресурсів. Важливою перевагою для малих підприємств є можливість подавати фінансову звітність у скороченому форматі згідно з НП(С)БО 25 "Спрощена фінансова звітність". Це дозволяє підприємствам зосередити більше уваги та ресурсів на основній діяльності, а не на складній звітній документації.

2. Нормативно-правове регулювання обліку малих підприємств здійснюється через низку законодавчих актів, серед яких ключову роль відіграють Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Податковий кодекс України та Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Ці документи створюють гнучку та адаптовану систему обліку, спрямовану на підтримку розвитку малого бізнесу. Дослідження показало, що спрощена система оподаткування є важливим стимулом для розвитку малого бізнесу, проте її застосування супроводжується певними організаційними складнощами.

3. Сучасні тенденції розвитку обліку на малих підприємствах характеризуються впровадженням цифрових технологій, що дозволяють спростити

документообіг, звітність та підвищити прозорість ведення бізнесу. Електронні засоби обліку не лише полегшують виконання нормативних вимог, але й створюють кращі умови для залучення інвестицій та покращення кредитоспроможності підприємств. Подальше вдосконалення законодавства у сфері обліку малих підприємств вимагає постійної адаптації до сучасних бізнес-реалій, підтримки професійного розвитку облікових спеціалістів та впровадження технологічних інновацій, що сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні.

4. Об'єктом дослідження було обрано Товариство з обмеженою відповідальністю «Світанок-Одеса». Основним видом діяльності ТОВ «Світанок-Одеса» є діяльність посередників у торгівлі паливом, рудами, металами та промисловими хімічними речовинами. Бухгалтерський облік на підприємстві здійснюється автоматизовано з використанням програмного забезпечення «BAS Бухгалтерія». Грошові кошти Товариства зосереджені на банківському рахунку. Розрахунки з покупцями, постачальниками та працівниками здійснюються в безготівковій формі. Облік необоротних активів ведеться відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Витрати на придбання основного засобу обліковуються на рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Після вводу об'єкта в експлуатацію, він обліковується на рахунку 10 «Основні засоби». Нарахування амортизації здійснюється за прямолінійним методом. На підприємстві до товарів відносяться паливно-мастильні матеріали, а саме дизельне паливо, бензин та бітум. Надходження товарів здійснюється на підставі видаткової накладної від постачальника та зареєстрованої акцизної накладної. Документальне оформлення процесу реалізації пального включає підготовку договору купівлі-продажу, рахунку на оплату, товарно-транспортної накладної, видаткової накладної, податкової накладної, платіжних документів та інших підтверджуючих документів, таких як сертифікати якості. ТОВ «Світанок-Одеса» нараховує заробітну плату відповідно до Закону України «Про оплату праці». Оплата праці проводиться за посадовим окладом згідно штатного розпису. Основним документом за яким нараховують

заробітну плату є табель обліку робочого часу. Заробітна плата виплачується два рази на місяць. Виплата заробітної плати відбувається методом перерахування коштів з поточного рахунку підприємства в банку на особисті банківські картки робітників. Для обліку розрахунків з працівниками використовується рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці». Облік витрат ТОВ «Світанок-Одеса» ведеться з застосуванням 9-го класу рахунків. Для обліку витрат діяльності використовують рахунки 92 «Адміністративні витрати» 93 «Витрати на збут» та 95 «Фінансові витрати». Облік доходів ТОВ «Світанок-Одеса» здійснює відповідно до Національного положення (стандарту) 15 «Дохід». Основним видом доходу є дохід від реалізації товарів. Для узагальнення інформації щодо даного виду доходу підприємство використовує рахунок 70 «Доходи від реалізації». Для синтетичного обліку фінансових результатів ТОВ «Світанок-Одеса» використовує рахунок 79 «Фінансові результати». ТОВ «Світанок-Одеса» є суб'єктом малого підприємництва та складає спрощену фінансову звітність суб'єкта малого підприємництва Баланс (Форма № 1-м) та Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м). Для подання фінансової та податкової звітності контролюючим органам підприємством застосовується програма «FREDO Звіт версія 01.03.145». За результатами фінансового аналізу можна сказати, що підприємство як в 2021 так і в 2022 роках отримало чистий фінансовий результат – прибуток. При цьому сума чистого прибутку в 2022 році склала 258,6 тис. грн, що на 239,1 тис. грн більше ніж в 2021 році. Аналіз імовірності банкрутства підприємства показав, що як в 2021 так і в 2022 роках підприємство має стабільний фінансовий стан та йому не загрожує банкрутство.

5. Задля покращення системи обліку рекомендуємо підприємству зменшувати обсяг паперової документації, шляхом використання автоматизованих систем обліку та обміну інформацією з контрагентами. Також рекомендуємо підприємству перейти від використання паперових товарно-транспортних накладних (ТТН), які надсилаються поштою для отримання підпису та печатки клієнта, до застосування електронних ТТН (Е-ТТН), що дасть змогу значно скоротити час на отримання документів, а також знизить витрати на їх транспортування. За результатами

проведеного дослідження було виявлено, що у ТОВ «Світанок-Одеса» відсутня окрема служба внутрішнього контролю. Проте, згідно посадових інструкцій працівники виконують ті чи інші обов'язки, що стосуються внутрішнього контролю. Рекомендуємо для покращення внутрішнього контролю підприємству надсилати запит до контрагентів з метою надання згоди на передачу інформації щодо їх включення або виключення з переліку ризикових платників податків.

6. За результатами здійсненого регресійно-кореляційного аналізу рентабельності продажів ТОВ «Світанок-Одеса» було виявлено, що найбільш значущими факторами, що впливають на результативний показник є частка операційних витрат в чистому доході та рентабельність реалізованих товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баркар С.О. Роль та перспективи використання інформаційних технологій в обліку торговельного підприємства. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених, 10 листопада 2023р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. С. 70-71.
2. Васильєва В.Г., Книшек О.О., Ковальчук М.М. Особливості організації обліку на малому підприємстві та аудит фінансової звітності їх діяльності. *Економічний простір*. 2017. № 125. С. 127-139.
3. Войнаренко М.П., Джулій Л.В., Ємчук Л.В. Передумови та пріоритетні напрями розвитку обліку і оподаткування діяльності малих підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 6, Том 2. С. 101-103.
4. Гаркуша С.А. Організація безпаперового управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 23.
5. Горбенко К.О., Прохар Н.В. Особливості формування облікової системи малих підприємств. *Збірник наукових статей магістрів Інституту економіки, управління та інформаційних технологій*. Полтава : ПУЕТ. 2021. Ч. 2. С. 14-19.
6. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 15.08.2024).
7. Грановська І. В. Напрями вдосконалення оподаткування малого бізнесу в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 50 (2). С. 100-103. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bses_2020_50\(2\)_22.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/bses_2020_50(2)_22.pdf) (дата звернення: 25.08.2024).

8. Губарик О.М., Іванова Д.В. Особливості обліку фінансових результатів діяльності малого підприємства та напрями його удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 59.

9. Дзярик А.С., Орехова А.І. Організаційні аспекти обліку розрахунків з оплати праці в малих підприємствах. *Обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємства* : збірник тез. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (24-25 листопада 2021 р.). Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 33-34.

10. Довбуш А.В., Давидовська Г.І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6. С. 162-167.

URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41743/1/2020%20%D0%9E%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BF.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).

11. Дроздова О.Г. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *The 6th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"* (August 14-16, 2023). SPC "Sci-conf.com.ua". Kyiv, Ukraine. 2023. С. 457-463.

12. Єлісеєва О.К., Дорохова В.Р. Особливості організації бухгалтерського обліку власних і орендованих основних засобів на торговельному підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2, Том 1. С. 131-138.

13. Завальнюк Ю. Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку та аудиту суб'єктів малого підприємництва. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Вип.120. С. 106-114.

14. Колісник О.П., Ігнатенко Т.О. Особливості формування облікової політики малого підприємства. *Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки: тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Луцьк, 9 жовтня 2021 року). Випуск 8. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 205-208.

15. Корзун О.П. Особливості організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності на малих підприємствах. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2019. Вип. 2. С. 68-70.

16. Кріль А.Ю. Доцільність впровадження системи внутрішнього контролю суб'єктами малого підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61.

17. Кузуб М., Городовий Н. Проблеми організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу. 2020. С. 365-367. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/17466/1/Kuzub%20365-367.pdf> (дата звернення: 12.09.2024).

18. Маліков В.В., Плекан М.В., Йолтуховська О.Ю. Сучасні тенденції у сфері обліку і оподаткування на малих підприємствах. *Наукові перспективи*. 2024. № 1 (43). С. 484-495. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/8810/8857> (дата звернення: 15.09.2024).

19. Маркус О.В., Сахарук М.О. Особливості організації обліку у суб'єктів малого підприємництва. *Молодий вчений*. 2020. № 10 (86). С. 223-228. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/305/294> (дата звернення: 18.09.2024).

20. Мелень О.В., Жадан Т.А. Науково-теоретичні та організаційні аспекти організації бухгалтерського обліку та контролю у сфері малого бізнесу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Випуск 2 (29). С. 154-159.

21. Меліхова Т.О., Синиця Ю.С., Рой Я.А. Удосконалення бухгалтерського обліку за національними стандартами та методики внутрішнього контролю з метою складання достовірної фінансової звітності малих підприємств та запобігання банкрутству. *Review of transport economics and management*. 2023. № 10 (26).

22. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text (дата звернення: 01.10.2024).

23. Мурашко І. С. Проблеми автоматизації бухгалтерського обліку малих підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 1 (01). С. 62-65. URL: <http://www.dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/46/42> (дата звернення: 13.10.2024).

24. Овчарова Н.В., Мартиненко Т.В., Самотой Ю.С. Напрямки посилення інформаційного навантаження обліку суб'єктів малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 28.

25. Пилипів Н.І., П'ятничук І.Д., Нормативно-правове забезпечення оподаткування, обліку та звітності на підприємствах малого бізнесу. 2019. С. 110-113. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/56346/1/Perspektivi_rozvitku_obl%C3%ACku_kontrol%C3%BB_ta_f%C3%ACnans%C3%ACv_v_umovah_%C3%ACntegrac%C3%ACjnih_%C3%AC_global_proces%C3%ACv_2c_2019_38.pdf (дата звернення: 21.09.2024).

26. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р.: зі змінами та доповненнями від 29.07.2022 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 10.08.2024).

27. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 05.09.2024).

28. Подольська І.С. Сучасний стан та напрямки удосконалення обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва. *Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції* : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (22 травня 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 90-93

29. Попівняк Ю. Проблема вибору програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : матеріали III Міжнар. наук.-практичної конференції (15 червня 2022 р.) м. Берегове, 2022. С. 202-203.

30. Предко А. Ю. Актуальні аспекти організації бухгалтерського обліку суб'єктами малого підприємництва. *Молодий вчений*. 2020. С. 25-27. URL: <https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/20348/25-27%20%20.%20%20.%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (дата звернення: 16.09.2024).

31. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: зі змінами і доповненнями від 14.07.2023 № 3257-IX. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 14.09.2024).

32. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 21.08.2024).

33. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text> (дата звернення: 21.08.2024).

34. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text> (дата звернення: 13.09.2024).

35. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 04.10.2024).

36. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 № 186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

37. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 01.12.2000 № 2157-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text> (дата звернення: 16.09.2024).

38. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI (зі змінами і поповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (дата звернення: 18.09.2024).

39. Ратинський В.В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/243/231/> (дата звернення: 27.08.2024).

40. Савченко В., Юрченко О. Особливості організації управлінського обліку торгових підприємств. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем* : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (25 листопада 2020 р.). Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2020. С. 294-296.

41. Сакун А. Ж., Деркач В.А. Організація внутрішнього контролю в системі управління підприємством. *Розвиток бухгалтерського обліку, оподаткування і контролю в умовах інтеграційних процесів* : матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (22-23 жовтня 2020 р.). Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2020. С. 223-224.

42. Самоной Ю.С., Мірошніченко О.В. Організація бухгалтерського обліку в системі управління малими підприємствами. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (3 грудня 2021 р.). Вип. 15. Луцьк: ІВВ Луцького національного технічного університету. 2021. С. 464-466.

43. Скрипник С.В., Лавров Р.В., Шепель І.В. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2579/2498> (дата звернення: 16.10.2024).

44. Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Вплив інформаційних технологій на організацію та ведення обліку на підприємствах малого бізнесу. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах інформаційного суспільства* :

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 115-річчю «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана» (09-10 грудня 2021 р.). К.: КНЕУ, 2021. С. 406-408.

45. Смірнова Н.В., Смірнова І.В. Сучасний стан цифровізації діяльності та обліку на підприємствах малого бізнесу. *Трансформація податкової та обліково-аналітичної систем в контексті сучасних кризових явищ* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2021 р.). Чернівці: Технодрук, 2021. С. 302-305.

46. Стасюкова К.В., Головаченко Л.М. Внутрішньогосподарський контроль діяльності малих підприємств. *80 наукова конференція викладачів ОНАХТ* : збірник тез доповідей (7-8 травня 2020 р.). Одеса: ОНАХТ, 2020. С. 403-404.

47. Томчук О.В. Особливості бухгалтерського обліку на підприємствах—суб'єктах малого підприємництва. *Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 4 травня 2018 р.). Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. С. 166-167

48. Уманська В.Г., Ткаченко А.А., Манзенко Є.В. Перспективи розвитку системи обліку та оподаткування на малих підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55.

49. Фенц У., Белова І. Особливості формування облікової системи на малих підприємствах. *Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі*. 2023. С. 274-275.

50. Черкашина Т. В., Іваннікова О. В. Бухгалтерський облік як основна складова системи внутрішнього контролю на підприємстві: проблемні аспекти та напрямки вирішення. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. Одеса. 2021. №7-8 (284-285). С. 156-165.

51. Чумак В., Бражник Л. Фінансово-аналітична робота на малих підприємствах та напрями її удосконалення. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали II Міжнар. наук. – практ. конф. (м. Полтава, 21 квітня 2021 р.). Полтава : ПДАУ. 2021. С. 651-655. URL:

https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8309/1/21.04.2021_%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84._%D0%A1%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf#page=651 (дата звернення: 28.09.2024).

52. Шавурська О.В. Аудит на малих підприємствах: організаційно-методичні аспекти. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (3 грудня 2021 р). Вип. 15. Луцьк: ІВВ Луцького національного технічного університету. 2021. С. 583-591.

53. Швець В.Г., Мамедов В.Е. Проблеми організації бухгалтерського обліку суб'єктами малого підприємництва. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (68). С. 543-546.

54. Шулевка О. Ю., Ліба Н.С. Деякі особливості організації обліку на малих підприємствах. *Молодий вчений*. 2018. С. 94-97.

55. Юхименко Т.Ю., Прохар Н.В. Особливості організації обліку та складання звітності на підприємствах малого бізнесу. *Збірник наукових статей магістрів Інституту економіки, управління та інформаційних технологій*: Полтава : ПУЕТ. 2018. Ч. 1. С. 108-113.

56. Itang A. E. Do small and medium enterprises optimally utilize computerized accounting systems internal controls? *Research journal of finance and accounting*. 2020. No.11(20). P. 16-28. URL: https://www.researchgate.net/publication/346115225_Do_Small_and_Medium_Enterprises_Optimally_Utilize_Computerized_Accounting_Systems_Internal_Controls_An_Empirical_Study (date of access: 22.10.2024).

57. Putra Y. M. Analysis of factors affecting the interests of SMEs using accounting applications. *Journal of economics and business*. 2019. Vol.2. No.3. P. 818-826. URL: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=833004024029081108099065118123127030102056089014095061075097088117074085111085010028028097023029026127033124077028009028127018042042033065023027065099093018084066074037076005030007093009095120027064029090001002110075126026100025015000099100080006085110&EXT=pdf&INDEX=TRUE> (date of access: 25.09.2024).

58. Tojimatov A.A., Matyaqubov S.A. Current issues of accounting at wholesale trade enterprises. *International journal of business diplomacy and economy*. 2022. Vol. 1. No. 3. P. 90-94. URL: <https://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/291/247> (date of access: 15.08.2024).

59. Ylä-Kujala A., Kouhia-Kuusisto K., Ikäheimonen T., Laine T., Kärri T. Management accounting adoption in small businesses: interfaces with challenges and performance. *Journal of accounting & organizational change*. 2023. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAOC-07-2022-0100/full/pdf?title=management-accounting-adoption-in-small-businesses-interfaces-with-challenges-and-performance> (date of access: 16.10.2024).

ДОДАТКИ